

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Strona | 1

Innowacyjne metody kształcenia w obrębie przedsiębiorczości

Lider Projektu:
Polska Fundacja Ośrodków
Wspomagania Rozwoju Gospodarczego
„OIC Poland”
Ul. Gospodarcza 26, 20-213 Lublin
tel. 0 81 749 17 70
www.oic.lublin.pl

Partner:
Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji w
Lublinie
Ul. Mełgiewska 7/9, 20-209 Lublin
tel./fax: 081 749 17 77
www.wsei.lublin.pl

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Strona | 2

Raport

z pogłębionej diagnozy problemów

występujących w praktyce nauczania

przedmiotu

„Podstawy przedsiębiorczości”

Lider Projektu:
Polska Fundacja Ośrodków
Wspomagania Rozwoju Gospodarczego
„OIC Poland”
Ul. Gospodarcza 26, 20-213 Lublin
tel. 0 81 749 17 70
www.oic.lublin.pl

Partner:
Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji w
Lublinie
Ul. Mełgiewska 7/9, 20-209 Lublin
tel./fax: 081 749 17 77
www.wsei.lublin.pl

Spis treści

Wstęp	4	Strona 3
Cel analizy	5	
Metody i zakres analizy	5	
Diagnoza nauczania przedmiotu "Podstawy przedsiębiorczości" w szkołach ponadgimnazjalnych (część 1)	7	
Diagnoza nauczania przedmiotu "Podstawy przedsiębiorczości" w szkołach ponadgimnazjalnych (część 2)	35	
Analiza podstawy programowej kształcenia ogólnego dla gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych	51	
Wnioski i opinie pozyskane podczas walidacji narzędzia ds. oceny predyspozycji zawodowych uczniów	69	

Wstęp

Problem braku podstawowej edukacji w zakresie przedsiębiorczości dostrzeżono w końcu lat 90'tych ubiegłego stulecia, dzięki m.in. Fundacji „OIC Poland”, która była prekursorem nauczania przedsiębiorczości w szkołach. Od roku 2002 jednym z zadań szkoły określonym w podstawie programowej jest między innymi: zapewnienie uczniom możliwości uzyskania wiedzy, umiejętności i kształtowania postaw przedsiębiorczych, warunkujących aktywne uczestnictwo w życiu gospodarczym. Dla realizacji tego zadania wprowadzono w szkołach ponadgimnazjalnych nowy przedmiot – podstawy przedsiębiorczości.

Przedsiębiorczości jest także traktowana jako kluczowa kompetencja zarówno przez Komisję Europejską, Parlament Europejski, jak i Radę Edukacji Unii Europejskiej. Komisja w Komunikacie z dnia 13 lutego 2006 r. w sprawie rozbudzania ducha przedsiębiorczości przez edukację i kształcenie uznaje przedsiębiorczość za jedną z podstawowych życiowych umiejętności, pozwalającą młodym ludziom zyskać kreatywność i pewność siebie w ich wszelkich przedsięwzięciach i zachowywać się w sposób odpowiedzialny społecznie. W Komunikacie stwierdza się także, iż umiejętności i postawy przedsiębiorcze najlepiej można wzmacniać poprzez uczenie aktywne (uczenie się przez działanie) oraz doświadczanie przedsiębiorczości w praktyce, przy zastosowaniu metody projektów i praktycznych działań.

Doświadczenia projektodawcy oraz Partnera z wieloletniej współpracy ze szkołami oraz wdrażania projektów edukacyjnych do szkół dowodzą, że nastawianie na aspekt „doświadczenia przedsiębiorczości w praktyce” nie jest w pełni realizowany w większości szkół. Wskazuje na to zarówno analiza dostępnych do nauki przedmiotu podręczników jak i liczne przeprowadzone rozmowy z dyrektorami szkół oraz nauczycielami.

Kolejnym problemem uwidaczniającym się nie tylko w praktyce nauczania przedmiotu „Podstawy przedsiębiorczości”, a także funkcjonowaniu systemu kształcenia ogólnego na poziomie licealnym w całości, jest nieukształtowanie u młodzieży umiejętności wytyczania ścieżki kariery zawodowej. W głównej mierze poprzez brak metod, narzędzi i umiejętności diagnozy wykazywanych predyspozycji i kompetencji zawodowych. W LO nie funkcjonuje poradnictwo zawodowe jako rozwiązanie systemowe. Obserwacja rynku pracy, czy też analiza kierunków studiów wybieranych przez absolwentów LO, wskazuje, że wybory

kariery zawodowej czy dalszej ścieżki kształcenia podyktowane są innymi przesłankami niż rzeczywista diagnoza zainteresowań i predyspozycji.

W celu zminimalizowania występowania powyższych skutków, opracowane zostaną efektywne, ciekawe i możliwie proste w zastosowaniu narzędzia wspomagające nauczanie przedmiotu „Podstawy przedsiębiorczości”:

- kompletny zestaw materiałów do prowadzenia firmy symulacyjnej wraz z narzędziami elektronicznymi, podręcznikiem metodycznym dla nauczycieli i filmem instruktorowym
- elektroniczne narzędzie do oceny predyspozycji zawodowych ułatwiające uczniom podjęcie decyzji o wyborze dalszej ścieżki kształcenia lub rozwoju zawodowego

Wypracowane rozwiązania zostaną przetestowane w wybranych szkołach na terenie Polski, a następnie bezpłatnie udostępnione w celu wykorzystania w nauczaniu przedmiotu „Podstawy przedsiębiorczości” lub innych przedmiotów, a także do wykorzystania np. w szkolnych ośrodkach kariery czy kołach zainteresowań.

Cel analizy

Celem analizy było zweryfikowanie postawionych wstępnych tez, łączących się z niepełnym realizowaniem celów edukacyjnych przedmiotu „Podstawy przedsiębiorczości” w liceach ogólnokształcących oraz ocena przydatności wykorzystania w praktyce nauczania przedmiotu „Podstawy Przedsiębiorczości” proponowanych, innowacyjnych narzędzi tj. firmy symulacyjnej oraz narzędzia do oceny predyspozycji zawodowych uczniów.

Metody i zakres analizy

Przedstawione w raporcie wnioski wysnuto na podstawie analizy dostępnych wyników badań i analiz realizowanych na przestrzeni ostatnich 10 lat, oraz publikacji związanych z tematem badań. Do analizy posłużono się również wynikami badania przeprowadzonego w dniach 7 maja 2009 r w Lublinie i 22 kwietnia 2010r w Poznaniu na grupie nauczycieli szkół ponadgimnazjalnych, którzy reprezentowali po 10 szkół z każdego województwa, tj.: lubelskiego, podlaskiego, podkarpackiego, świętokrzyskiego, mazowieckiego, opolskiego,

dolnośląskiego, kujawsko-pomorskiego i wielkopolskiego. Na temat ewentualnej przydatności narzędzi w praktyce nauczania przedmiotu podstawy przedsiębiorczości również rozmawiano z dyrekcją szkół, nauczycielami oraz uczniami podczas walidacji narzędzia do oceny predyspozycji zawodowych uczniów. Walidacji narzędzia dokonano na próbie 937 (609 dziewcząt oraz 328 chłopców) uczących się w 20 LO na terenie całej Polski. Walidacja narzędzia była okazją do bezpośrednich spotkań i uzyskania opinii od osób zainteresowanych.

Kolejnym bardzo istotnym elementem analizy była analiza podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkół ponadgimnazjalnych pod kątem możliwości zastosowania proponowanych narzędzi w praktyce nauczania przedmiotu.

Diagnoza nauczania przedmiotu "Podstawy przedsiębiorczości" w szkołach ponadgimnazjalnych (część 1)

Maja Siejka

Strona | 7

Przedmiot „Podstawy przedsiębiorczości” został wprowadzony jako obowiązkowy do szkół ponad-gimnazjalnych w roku 2003. Jednakże problem braku podstawowej edukacji w zakresie przedsiębiorczości został dostrzeżony w latach 90-tych poprzedniego stulecia dzięki m.in. Fundacji „OIC Poland”. Przygotowania programowe poprzedzone zostały badaniami, które wskazały, iż młodzież po ukończeniu edukacji na poziomie szkoły średniej jest słabo przygotowana do wejścia na rynek pracy a także do rozpoczęcia samodzielnej działalności gospodarczej. Jej wiedza o funkcjonowaniu gospodarki rynkowej, roli państwa w gospodarce i mechanizmach rynkowych była również niska. Podczas wprowadzania przedmiotu do szkół atmosfera, zarówno wśród mocodawców jak i nauczycieli była bardzo sprzyjająca. Środowiska podkreślały rangę przedmiotu i potrzebę kształtowania umiejętności przedsiębiorczych.

Główne cele edukacyjne jakie postawione zostały do realizacji to :

1. Przygotowanie do aktywnego i świadomego uczestnictwa w życiu gospodarczym;
2. Kształcenie postawy rzetelnej pracy i przedsiębiorczości;
3. Kształtowanie umiejętności pracy w zespole i skutecznego komunikowania się;
4. Kształtowanie umiejętności aktywnego poszukiwania pracy i świadomego jej wyboru;
5. Poznanie mechanizmów gospodarki rynkowej;
6. Rozwijanie zainteresowania podejmowaniem i prowadzeniem działalności gospodarczej. Podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej Poznanie podstawowych zasad podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej w różnych formach;
7. Poznanie roli państwa i prawa w gospodarce rynkowej
8. Poznanie zasad funkcjonowania gospodarki europejskiej i światowej

(Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 26 lutego 2002r.).

W opinii jaką wydał Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny z dnia 16 lutego 2007 r. przedsiębiorczość traktowana jest jako siła, która może mobilizować i zachęcać do myślenia w sposób innowacyjny i twórczy, powinna być podkreślana jako jedno z kluczowych narzędzi tworzenia wzrostu gospodarczego, lepszych miejsc pracy, urzeczywistniania spójności społecznej oraz zwalczania wykluczenia społecznego.

Unia Europejska opracowała zespół dziewięciu kluczowych kompetencji, które powinny charakteryzować Europejczyka, chcącego odnaleźć swoje miejsce na wspólnotowym rynku pracy. Jedną z nich jest właśnie przedsiębiorczość. Są to kompetencje ogólne, nieodnoszące się do żadnej konkretnej branży, jednakże ich posiadanie sprawia, że kandydat będzie w stanie skutecznie realizować postawione przed nim zadania. Komisja w komunikacie z dnia 13 lutego 2006 r. w sprawie rozbudzania ducha przedsiębiorczości przez edukację i kształcenie uznaje iż umiejętność ta pozwala młodym ludziom zyskać kreatywność i pewność siebie w ich wszelkich przedsięwzięciach i zachowywać się w sposób odpowiedzialny społecznie. Edukacja odgrywa kluczową rolę w kształtowaniu postaw, umiejętności i kultury przedsiębiorczości, stąd działania Wspólnoty w ostatnich latach zmierzają do promowania przedsiębiorczości jako odrębnego przedmiotu wykładanego na wszystkich szczeblach edukacji, począwszy od poziomu elementarnego (uczniowie do 14 roku życia), aż do akademickiego.

W ostatnich latach można zaobserwować tendencję do wzrostu zainteresowań przedsiębiorczością zarówno wśród licealistów jak i studentów. W ciągu 8 lat edukacji szkolnej, przedmiot doczekał się aż trzech olimpiad. Są to: najstarsza z nich – olimpiada ekonomiczna, olimpiada przedsiębiorczości i najmłodsza z nich – olimpiada wiedzy o finansach (pierwsza edycja w 2008 r. wzięło w niej udział 9625 uczniów z 589 szkół w całej Polsce). Pierwsza edycja Olimpiady Przedsiębiorczości miała miejsce w roku szkolnym 2005/2006. Przystąpili do niej zawodnicy z 726 szkół ponadgimnazjalnych. Do szóstej edycji zgłosiło się już 1116 szkół - tj. 54% więcej. (www.olimpiada.edu.pl). Olimpiada Ekonomiczna należy do największych i najważniejszych przedsięwzięć z zakresu edukacji ekonomicznej skierowanych do uczniów szkół ponadgimnazjalnych z całego kraju i ich nauczycieli. Do zawodów poprzedniej edycji 2009/2010 zgłoszonych zostało łącznie ponad 14 tys. uczniów z 837 szkół. (www.edu.info.pl)

Z żadnego innego przedmiotu nie ma aż tylu olimpiad, żaden inny przedmiot nie budzi tak olbrzymiego zainteresowania uczelni prywatnych i publicznych. Oferta ośrodków akademickich w zakresie kierunków i specjalizacji ekonomicznych utrzymuje się stale na bardzo wysokim poziomie. Jednocześnie w ostatnich latach obserwowana tendencja do wzrostu zainteresowań przedsiębiorczością wśród licealistów (potwierdzenie udział w olimpiadach) i studentów (studenckich inkubatorów przedsiębiorczości). Wszystko to stanowi odpowiednie podstawy dla transformacji w kierunku społeczeństwa charakteryzującego się wiedzą, umiejętnościami i postawami przedsiębiorczymi na poziomie przystającym do nieustannie rozwijającej się gospodarki wolnorynkowej. Warunkiem jest jednak ciągle podnoszenie jakości kształcenia oraz w większym niż obecnie stopniu nastawienie na umiejętności praktyczne w programach nauczania. W dyskusjach środowiskowych między praktykami i teoretykami przedsiębiorczości ujawnia się wspólne przekonanie, że postawy przedsiębiorcze wśród młodzieży należy wzmacniać i kształtować z jeszcze większą determinacją, różne są natomiast postulowane środki i metody osiągnięcia tego celu.

Przypisanie „przedsiębiorczości” przez UE tak znaczącej rangi wśród innych celów edukacyjnych sprawia, że efektywność kształcenia oraz rozwijania tej umiejętności powinna być poddawana wnikliwej ocenie. Czy zadania wyznaczone nauczaniu przedsiębiorczości zostają realizowane? Czy są realizowane podstawowe cele programu?

Analiza otoczenia w jakim odbywa się kształcenie, wskazuje na **główny problem**, jakim jest niepełne realizowanie celów edukacyjnych przedmiotu. Na taką ocenę nakłada się występowanie szeregu zdiagnozowanych problemów szczegółowych:

1. Deprecjonowanie znaczenia przedmiotu w procesie kształcenia.

W aspekcie tym można wyróżnić kilka przyczyn, które wpłynęły na pojawienie się wyżej wymienionego problemu, a mianowicie:

- *Brak przedmiotu na liście przedmiotów maturalnych nieobowiązkowych, do wyboru;*

Fakt ten powoduje brak zainteresowania szerszej grupy uczniów tym przedmiotem. Według zebranych opinii nauczycieli, dyrektorów szkół oraz młodzieży, sądząc po ilości w

olimpiadach i innych organizowanych konkursach, zainteresowanie byłoby porównywalne do innych przedmiotów. Praktyczne podejście do egzaminu maturalnego, powoduje, że czas spędzony na tychże lekcjach nie jest czasem spędzonym efektywnie. Skoro nie znalazł się na liście przedmiotów, z którego można zdawać najpoważniejszy egzamin, to może stanowić argument by nie „zaprzątać sobie nim głowy”.

Aby przedmiot zyskał na większym zainteresowaniu uczniów powinien stać się przedmiotem maturalnym, jakim jest dziś np. historia sztuki czy historia tańca. Formalna ministerialna decyzja w tej kwestii jest warunkiem nieodzownym do zainteresowania, a co ważniejsze, zmobilizowania rad pedagogicznych do wdrożenia programu wychowawczego w zakresie kształtowania postaw przedsiębiorczych, zwiększenia liczby godzin podstaw przedsiębiorczości i wprowadzania zajęć dydaktycznych z tego przedmiotu w pierwszych i drugich klasach szkoły ponadgimnazjalnej. Obecnie, powszechnie praktykowana realizacja zajęć z podstaw przedsiębiorczości w klasach maturalnych, kiedy uczniowie koncentrują się na przedmiotach zdawanych podczas egzaminu dojrzałości, nie wpływa pozytywnie na realizację zadań edukacyjnych w tym zakresie.

Pod wpływem działań i opinii środowisk zainteresowanych młodzieżą wyedukowaną ekonomicznie, z postawami przedsiębiorczymi, m.in. Konfederacja Pracodawców Prywatnych „Lewiatan”, Komisja Nadzoru Finansowego trwają przygotowania do poszerzenia zakresu programu i wprowadzenia nowego przedmiotu – „Ekonomia w praktyce”, ale jako przedmiotu fakultatywnego. Na pewno jest to krok do przodu w poszerzaniu wiedzy uczniów w tym zakresie. Kolejne sygnalizowane decyzje można powiedzieć idą w dobrym kierunku. MEN określiło już wstępnie datę wprowadzenia pierwszej matury z przedsiębiorczości, która miałyby się odbyć nie wcześniej niż w 2013 r. (Gazeta prawna 17.11.2008r.)

- Marginalizowanie przedmiotu przez władze oświatowe

Na obecną chwilę obserwowany jest jednak odwrót władz oświatowych od przedsiębiorczości. „Liczba przeciwników – tych, którym ten przedmiot nie pasuje do wymagań szkoły średniej” - zdaniem Z. Kaweckiego, Prezesa *Stowarzyszenia Nauczycieli Przedsiębiorczości i Edukacji Ekonomicznej*, wyraźnie wzrosła (*Rzeczpospolita* „Podstawy

przedsiębiorczości... 23.11.2009 r.). Przez niektórych lekcje te zaczęły być traktowane jako zło konieczne. Ale przecież nie po to wprowadzono podstawy przedsiębiorczości, żeby stanowiły wypełnienie godzin do nauczycielskich etatów!- twierdzi Z. Kawecki.

Proponowany cykl nauczania przedmiotu to 1 godzina w cyklu nauczania dwuletnim lub 2 godziny w cyklu jednorocznym. Opinia nauczycieli prowadzących „podstawy przedsiębiorczości” jest zgodna. Przyznają, że taka ilość godzin nie pozwala na pełną realizację wyznaczonych celów. „Dysponując dwoma godzinami, dobrze przygotowany nauczyciel co najwyżej może przekazać podstawową podręcznikową wiedzę, natomiast jest całkowicie bez szans w zrealizowaniu celów w zakresie wychowawczym” (*D.Raczko „Nauczyciele przedmiotów ogólnokształcących a nauczanie ekonomii” w: Kształtowanie postaw przedsiębiorczych a edukacja ekonomiczna pod redakcją P. Wachowiaka, M. Dąbrowskiego B.Majewskiego: FMP lipiec 2007 r.*).

- Marginalizowanie przedmiotu przez dyrektorów i nauczycieli szkół

Badanie przeprowadzone przez Centralny Ośrodek Kształcenia Nauczycieli (marzec – kwiecień 2005, po dwóch latach realizacji programu) pokazuje, iż w opinii badanych nauczycieli, dyrektorów szkół oraz doradców metodycznych ranga przedmiotu „Podstawy przedsiębiorczości” była średnia : 59,6% w opinii dyrektorów i 60,6% w opinii nauczycieli, i raczej niska 10,1% opinia dyrektorów i 17,7% w opinii nauczycieli. Wysoką rangę przedmiotowi przyznało jedynie 18,1% dyrektorów i 11,7 % nauczycieli. Pozostała część badanych odpowiedziała trudno powiedzieć lub nie odpowiedziała w ogóle na to pytanie.

Respondenci rozumieją znaczenie przedmiotu, ale większą rangę przypisują przedmiotom maturalnym. Wynika to z przekonania badanych, że lekcje zabierają czas, który mógłby być przeznaczony na realizację właśnie przedmiotów maturalnych. Niejednokrotnie zajęcia te traktowane są jako zło konieczne oraz jako dopełnianie godzin brakujących etatów a w opinii kadry pedagogicznej poglądy te nadal dominują zarówno wśród nauczycieli jak i uczniów. Obecnie powszechnie praktykowana realizacja zajęć z podstaw przedsiębiorczości w klasach maturalnych, kiedy uczniowie koncentrują się na przedmiotach zdawanych podczas egzaminu dojrzałości, nie wpływa pozytywnie na realizację zadań edukacyjnych w tym zakresie (*D. Raczko „Nauczyciele przedmiotów ogólnokształcących a nauczanie ekonomii”*

w: *Kształtowanie postaw przedsiębiorczych a edukacja ekonomiczna pod redakcją P. Wachowiaka, M. Dąbrowskiego B.Majewskiego: FMP lipiec 2007 r.).*

W ramach prac nad modulem „Ekonomia w szkole” – FMP przeprowadziła ankietę wśród nauczycieli **innych** przedmiotów niż podstawy przedsiębiorczości z kilkunastu szkół ogólnokształcących w Polsce. Ankieta pozwoliła na zebranie opinii i ocen nauczycieli na temat funkcjonowania w ich szkołach edukacji ekonomicznej i kształtowania postaw przedsiębiorczych u młodzieży. Ankieta objęła 741- osobową próbę nauczycieli. Zasadniczym pytaniem zadaniem w ankiecie była ocena wagi edukacji ekonomicznej w życiu codziennym. Uzyskane wyniki pokazują, że tylko 30% nauczycieli przykłada najwyższą wagę do wiedzy ekonomicznej. Z drugiej strony tylko niewielki odsetek nauczycieli uznaje wiedzę ekonomiczną za zbędną. Trudno powiedzieć w jakim stopniu „niezbędność” wiedzy ekonomicznej łączona jest z „wagą”, jaką temu przedmiotowi nadaje się w szkolnej hierarchii przedmiotów. Ta informacja staje się istotna, ponieważ nauczyciele wymagają od uczniów pełnej koncentracji i zaangażowania w przyswajanie zagadnień z przedmiotów uznawanych za „ważne”, tym samym wysyłają pośrednio sygnał uczniom, że przedmioty niżej klasyfikowane w szkolnej hierarchii mogą liczyć na „taryfę ulgową”.(*D. Raczko* ,w „*Kształtowanie..*)

Czy dostarczanie wiedzy ekonomicznej uczniom to wyłącznie zadanie nauczycieli przedsiębiorczości jedynie podczas lekcji przedsiębiorczości? Według prowadzonych badań (*badanie w ramach ewaluacji programu „Ekonomia w szkole”, FMP, 2007*) opinię, iż jest to zadanie tylko dla nauczycieli przedmiotu, badani nauczyciele innych przedmiotów uznali za zdecydowanie prawdziwe 12%, raczej prawdziwe 35%, Stanowi to łącznie 47 % W stosunku do opinii 48,4 % raczej nieprawdziwe i zdecydowanie nieprawdziwe. Powyżej przytoczone opinie nauczycieli wpływają na decyzje dyrekcji szkoły w zakresie dysponowania dodatkowymi godzinami edukacyjnymi. W większości są one poświęcone przedmiotom maturalnym. Zatem dyrektorzy są skłonni przeznaczyć dodatkowy czas na edukację w zakresie fizyki czy chemii, nie zaś na nauczanie ekonomii.

2. Niewystarczające przygotowanie merytoryczne nauczycieli do nauczania przedsiębiorczości

Badania zrealizowane przez Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli na zlecenie NBP(2005r.), pokazują rodzaj i poziom wykształcenia nauczycieli uczących przedsiębiorczości. Z tychże badań wynika że 94 % dydaktyków posiada wyższe wykształcenie, w tym 51 % ukończyło studia na kierunkach ekonomicznych. Są doświadczonymi zawodowo osobami, staż pracy 59% z nich wynosi powyżej 9 lat. Doświadczenie potwierdzają stopnie awansu zawodowego: 73 % z nich posiada stopień nauczyciela mianowanego lub dyplomowanego. Większość z nich posiada kwalifikacje formalne do nauczania podstaw przedsiębiorczości (86%). Prawie połowa badanych nauczycieli uczy głównie podstaw przedsiębiorczości (49%). Zdaniem dyrektorów do nauki przedmiotu potrzebne są również predyspozycje osobowościowe takie jak: przedsiębiorczość, zaradność dynamizm, a także odpowiednie umiejętności i postawy (skuteczność, efektywność, dobra organizacja pracy). Dyrektorzy szkół oraz sami nauczyciele zwrócili uwagę na niewystarczające przygotowanie merytoryczne w niektórych obszarach głównie: w zakresie etyki w biznesie, bankowości, integracji z Unią Europejską oraz planowania i podejmowania działalności gospodarczej.

Analiza danych zapotrzebowania na szkolenia z zakresu poszczególnych treści tematycznych nauczania przedmiotu (w opinii zarówno nauczycieli i dyrektorów) wskazuje na dość wysokie zapotrzebowanie na doksztalcenie:

	<i>Dyrektorzy</i>	<i>Nauczyciele</i>
- <i>integracja Polski z Unią Europejską</i>	54% (226)	74% (762)
- <i>planowanie i podejm. dział. gospod.</i>	57% (237)	72% (741)
- <i>etyka w biznesie</i>	40% (166)	58,4 % (601)
- <i>rola banków w gospodarce</i>	34,5 % (143)	59% (608)
- <i>prawa i obowiązki pracodawcy i pracownika</i>	47,1% (195)	57,5% (592)
- <i>poszukiwanie pracy</i>	43,9 % (182)	53,6% (552)
- <i>rynek pracy i bezrobocie</i>	39,8 % (165)	45,8% (471)
- <i>planowanie budżetu gosp. domowego</i>	18,3 % (76)	31,5% (324)*

* W nawiasie ilość osób deklarujących potrzebę szkolenia . W badaniu uczestniczyło 1029 nauczycieli i 414 dyrektorów szkół. Badanie miało zasięg ogólnopolski.

Czy tak zdiagnozowane, dość wysokie zapotrzebowanie na szkolenia w podstawowym zakresie nauczania przedmiotu nie budzi niepokoju o dostateczne przygotowanie merytoryczne kadry? Nauczyciele przyznają, iż najwięcej trudności sprawia im przygotowanie i przeprowadzenie lekcji wymagających znajomości teorii ekonomicznych.

Brak przygotowania merytorycznego do nauczania przedmiotu obrazują m.in. badania realizowane w 2006 r. przez zespół Katedry Edukacji i Rozwoju Kadr Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, badania w ramach programu „Ekonomia w szkole” przez Fundację Młodzieżowej Przedsiębiorczości. Brak akademickiego przygotowania w zakresie ekonomii większości nauczycieli przedsiębiorczości powoduje konieczność ich sukcesywnego doszkalania. Szczególnie szybko zmieniająca się rzeczywistość w zakresie sektora finansowego wymaga odpowiedniego wsparcia merytorycznego i metodycznego nauczycieli.

Wnioski płynące z tych badań wskazują na , iż nauczyciele posiadający wykształcenie kierunkowe (ekonomia zarządzanie i marketing) znacznie częściej prowadzą zajęcia w sposób praktyczny co znaczy bardziej efektywny, częściej korzystają z przykładów, eksperymentów i doświadczeń.

Badania przeprowadzone przez Świętokrzyskie CDN na terenie woj. świętokrzyskiego (*M.Krogulec-Sobowiec; Świętokrzyskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli art. w Kształtowanie postaw przedsiębiorczych a edukacja ekonomiczna; FMP lipiec 2007r.*) na podstawie sondaży uczestników studiów podyplomowych z zakresu przedsiębiorczości oraz uczestników konferencji metodycznych wykazały, że nie wszyscy nauczyciele po przekwalifikowaniu czują się pewnie w pracy z nowym programem i przedmiotem. Niejednokrotnie brakuje im doświadczenia merytorycznego i metodycznego (studia podyplomowe nie zawsze wystarczają w tym zakresie). Wielu nauczycieli uczących podstaw przedsiębiorczości i WOS-u nie potrafi zastosować metod aktywizujących (a w szczególności metody projektów i metody portfolio) w procesie nauczania–uczenia się, dzięki którym można ukształtować u uczniów umiejętności i postawy poszukiwane przez pracodawców.

Badanie zespołu Katedry Edukacji i Rozwoju Kadr Akademii Ekonomicznej w Poznaniu z 2006 r. pokazuje istotny wpływ, na stosunek do nauczania, jaki ma sposób uzyskania kwalifikacji do nauczania przedmiotu. O ile opinie w sprawie czynników wpływających na skuteczność nauczania wśród tych, którzy ukończyli studia ekonomiczne lub nauczycielskie albo studia podyplomowe były zbliżone, o tyle w niektórych przypadkach pojawiła się odrębność opinii tych nauczycieli, którzy ukończyli jedynie kurs. Nauczyciele po kursie zdecydowanie większe znaczenie przypisywali nakładowi pracy nauczyciela, a

zdecydowanie mniejsze niż pozostali – godzinowemu wymiarowi przedmiotu. Może to wskazywać na niższą efektywność tej formy przygotowania nauczycieli do nauczania podstaw przedsiębiorczości.

Dla zbadania stosunku nauczycieli do nauczania przedmiotu, istotne znaczenie miało także poznanie, czy nauczyciele odczuwają satysfakcję z osiągniętych wyników. Nauczyciele zostali zapytani o to, czy w relacji do nakładów własnej pracy wyniki osiągnięte przez uczniów są satysfakcjonujące? Uzyskany obraz nie jest całkiem jednoznaczny. Co prawda odpowiedzi pozytywnych i „raczej tak” – jest zdecydowana większość (74,5%), jednak odpowiedzi jednoznacznie pozytywnych (15,6%) jest mniej niż odpowiedzi „raczej nie” (24,1%). Zakładając niskie prawdopodobieństwo całkowitego zanegowania przez nauczycieli efektywności swojej pracy, można powyższy rozkład odpowiedzi traktować jako wskaźnik pewnych oznak frustracji nauczycieli .

Analiza celów, a w szczególności osiągnięć uczniów wskazywać może pośrednio na to, że nauczyciele pomijają, czy też umniejszają znaczenie zagadnień wymagających dużej wiedzy ekonomicznej (np. znajomość funkcjonowania giełdy, znajomość mierników gospodarczych, wpływu zjawisk makroekonomicznych na gospodarkę), natomiast nadają większe znaczenie czynnościom o charakterze praktycznym. Przy czym zwraca uwagę fakt, że są to zwykle czynności o niskim stopniu skomplikowania i trudności treści, będących podstawą ich nauczania. Uczniowie za najbardziej interesujące uznali zagadnienia związane z rynkiem pracy, bezrobociem planowaniem i zakładaniem działalności gospodarczej, Mniej i w ogóle nie interesująca okazała się pozostała część materiału.

Czynności te zwykle prowadzą albo do jednoznacznych i łatwo sprawdzalnych wyników (np. posługiwanie się substytutem pieniądza), albo do wyników charakteryzujących się dużym stopniem ogólności, możliwością indywidualnego podejścia do rozwiązania problemu, które w większości przypadków, niezależnie od kształtu ostatecznych rozwiązań, mogą być uznane za poprawne (np. planowanie ścieżki zawodowej i przygotowanie do ubiegania się o pracę). Nauczenie tych czynności nie wymaga dostarczenia trudnej i skomplikowanej wiedzy. Większe trudności mają uczniowie z opanowaniem umiejętności, wymagających znajomości szczegółowych zagadnień ekonomicznych.

bardzo duże znaczenie dla skuteczności procesu kształcenia w zakresie podstaw przedsiębiorczości ma dobre przygotowanie merytoryczne nauczycieli.

Przeciętne i słabe osiągnięcia uczniów w zakresie wiedzy i umiejętności o charakterze szczegółowym, mogą świadczyć o lukach w kompetencjach merytorycznych nauczycieli i niskiej efektywności krótkich form przygotowania nauczycieli do nauczania podstaw przedsiębiorczości. Z przeprowadzonych badań wynika bowiem, że 61% nauczycieli niezbędne kwalifikacje w tym zakresie zdobyło dzięki ukończeniu studiów podyplomowych.

3. Brak praktycznego podejścia w nauce przedmiotu

We wspomnianym już Komunikacie Komisji Europejskiej w sprawie rozbudzania ducha przedsiębiorczości z 13 lutego 2006 r. podkreśla się, iż umiejętności i postawy przedsiębiorcze najlepiej można wzmacniać poprzez uczenie aktywne, uczenie przez działanie, doświadczanie przedsiębiorczości w praktyce, przy zastosowaniu metody projektów i praktycznych działań.

Z badań na temat praktyki realizowania podstaw przedsiębiorczości w wybranych szkołach, (*CODK 2005 r.*) wynika, że nauczyciele rezygnują z atrakcyjnych metod w nauczaniu, gdyż są one czasochłonne i wymagają od nich zabiegów organizacyjnych (zdobycia dostępu do pracowni komputerowych z Internetem, które zarezerwowane są wyłącznie na zajęcia informatyczne). W dalszym ciągu podstawowym środkiem dydaktycznym wskazywanym przez nauczyciela jest podręcznik. Na stronach NBPportal.pl dostępnych jest kilkadziesiąt krótkich prezentacji dotyczących przedsiębiorczości i ekonomii. Są one pomocnymi, gotowymi środkami dydaktycznymi, które można wykorzystać na lekcji z uczniami.

W wyżej wymienionym badaniu (*COKN 2005r.*), według opinii doradców metodycznych przedmiot jest lubiany i akceptowany w tych szkołach gdzie nauczyciele stosują nowoczesne „aktywizujące” metody nauczania oraz proponują uczniom zróżnicowane formy edukacji. Uczniowie ogólnie postrzegają przedmiot jako dość przydatny, ale nie są w pełni przekonani, że przygotowuje ich dostatecznie do wejścia na rynek pracy. Według uczniów forma prowadzenia lekcji to: dominuje wykład i pogadanki (70 %) oraz dyskusje (67 %), praca w grupach 48%, praca z tekstem źródłowym 17 %, projekty edukacyjne jedynie

8 % a gry dydaktyczne tylko 4 %. Praca z tekstem źródłowym, projekty edukacyjne oraz gry dydaktyczne są stosowane przez nauczycieli niezwykle rzadko, choć we wszystkich badanych szkołach istnieją pracownie komputerowe. Deklarowane przez nauczycieli metody stosowane na lekcjach układają się w innej kolejności: burza mózgów 64,2%, dyskusja 64%, wykład 50,4 %, gry dydaktyczne 47,7% , symulacja 44%, metoda projektu 36,8%, praca z tekstem źródłowym 35,1%.

Rezygnację z aktywizujących metod nauczyciele motywują czasochłonnością, oraz traktują je jako wymagające zbyt dużych zabiegów organizacyjnych

Zdaniem uczniów szersze wykorzystywanie pomocy dydaktycznych, stosowanie różnych atrakcyjnych metod pracy, wzmocnienie praktycznego aspektu nauczania tego przedmiotu, wzmocnienie kontaktów z instytucjami i przedsiębiorstwami wpłynęłoby na większe zadowolenie z uczestnictwa w lekcjach.

Jeśli chodzi o sposób realizacji godzin 80 % nauczycieli stwierdziło, że nie ma wpływu na rozplanowanie realizacji. W większości szkół odbywa się to w cyklu 1 godzina tygodniowo przez 2 lata . Nauczyciele podkreślili że gdyby mieli wybór prowadziliby zajęcia po 2 godziny łącznie, przez okres jednego roku. Rozciągnięty w czasie, nauczany w małej ilości godzin materiał, nie przynosi pożądanej efektywności.

Badania ankietowe (J. Krzyżak, w raporcie: „Kształtowanie postaw przedsiębiorczych a edukacja ekonomiczna” FMP;2007) przeprowadzone wśród uczniów 183 krakowskich szkół ponadgimnazjalnych w roku szkolnym 2006/07 potwierdzają, że najbardziej preferowany styl to taki, gdy nauczyciel zachęca do samodzielnej pracy i kieruje nią (94 wybory, co stanowi 33,9% odpowiedzi). Badani uczniowie lubią także, choć w mniejszym stopniu (92 odpowiedzi – 33,2%), gdy nauczyciel daje im swobodę działania w uczeniu się. Podstawowym środkiem dydaktycznym wskazywanym przez nauczycieli jest podręcznik.

W 80% nauczyciele deklarują również korzystanie z dodatkowych materiałów edukacyjnych. Uczniowie natomiast wskazali, iż dodatkowym źródłem informacji jest dla nich internet i telewizja. Jednocześnie zarówno nauczyciele jak i uczniowie wyrażają potrzebę dostępu do prezentacji multimedialnych, filmów dydaktycznych, programów komputerowych oraz gier dydaktycznych.

W opinii nauczycieli przedsiębiorczości zainteresowanie przedmiotem znacznie się zwiększa, gdy na lekcjach uczniowie „zменяją się” w przedsiębiorców, prowadzą firmę, dokonują trudnych wyborów. Największe problemy stwarzają uczniom zajęcia teoretyczne i nauka reguł ekonomicznych.

Młodzież chętnie uczestniczy w ćwiczeniach, traktując je jako urozmaicenie monotonii szkolnych zajęć i dostrzegając praktyczną przydatność proponowanych eksperymentów (*Jerzy Ogonowski nauczyciel Zespół Szkół nr 1 w Płocku.*)

Bierny nauczyciel, który stawia tylko na teorię, nie zachęci uczniów do przejawiania inicjatywy, samodoskonalenia i podejmowania ryzyka. Aby osiągać postawione cele, wiedza książkowa winna być dopełniana w znacznym stopniu przez umiejętności praktyczne uczniów. Współpraca nauczyciela z lokalnymi firmami, osobisty kontakt z praktykami oraz pogłębianie wiedzy z zakresu rynku, ekonomii i przedsiębiorczości, to działania przynoszące rezultaty. Nauczyciel ma duży wpływ na kształtowanie pożądanych postaw m.in. odpowiedzialności za podejmowane decyzje, zachęcanie uczniów do rozwijania własnych zainteresowań, uczenie samodzielnego planowania i organizacji pracy, umożliwianie uczniom podejmowania samodzielnych działań(www.edunews.pl.)

4. Materiały i podręczniki do nauczania przedmiotu zawierają treści w większości teoretyczne

Realizacja przedmiotu i wyznaczenie jej wysokich priorytetów przez UE stało się impulsem do opracowanie rozwiązań metodycznych i zestawu ćwiczeń zorientowanych na przeplatanie teoretycznego wykładu z praktycznymi ćwiczeniami. W proces tworzenia tego rodzaju materiałów dydaktycznych zaangażowały się różne instytucje. W tym zakresie warto odnotować dwa przedsięwzięcia: szkolenia metodyczne – przygotowane dla nauczycieli zajmujących się edukacją ekonomiczną – „Ekonomia w szkole” oraz program edukacji finansowej przeznaczony dla szkół ponadgimnazjalnych zatytułowany „Moje finanse”. Oba programy były przygotowane i wdrożone przez Fundację Młodzieżowej Przedsiębiorczości

wspólnie z Narodowym Bankiem Polskim, przy czym program edukacji finansowej również został wsparty przez Fundację im. Leona Kronenberga

Nauczyciele prowadzący zajęcia z przedsiębiorczości uważają, iż nadal jest też za mało dobrych podręczników tego przedmiotu. „Z dziewiętnastu pozycji do użytku nadaje się jedna. By zdobyć większą wiedzę, trzeba wertować podręczniki z ekonomii i marketingu” (Maciej Kulak *Głos nauczycielski Tygodnik społeczno- oświatowy* 15 marca 2006r. nr 11).

Realizacja przedmiotu niebędącego przedmiotem maturalnym, często spychanego na edukacyjny margines, nie prowadzi również do właściwego wykorzystania podręczników.

Aktualne podręczniki „Podstawy przedsiębiorczości” na rynku to:

1. „Z ekonomią na ty” –T. Pacewicz. A Merta ,Wydawnictwo CIVITAS

Spis treści:

1. *Młodzi przedsiębiorczy, czyli zrobmy coś razem*
 2. *Młody ekonomista, czyli jak zrozumieć gospodarkę*
 3. *Młody Polak a systemy gospodarcze, czyli od centralnego planowania do gospodarki rynkowej*
 4. *Młody człowiek a rynek, czyli skąd się biorą ceny*
 5. *Młody konsument, czyli kupuj z głową*
 6. *Młody człowiek a budżet, czyli jak zaplanować dochody i wydatki*
 7. *Młody człowiek myśli o przyszłości, czyli planujemy swoją karierę zawodową*
 8. *Młody pracownik, czyli jak znaleźć dobrą pracę*
 9. *Młody człowiek w świecie pieniądza*
 10. *Młody inwestor, czyli co robić z pieniędzmi*
- Z ekonomią na ty - projekty uczniowskie
Wzory pism, podań, umów i formularzy
Słowniczek ekonomiczny

2. „Podstawy przedsiębiorczości” - M. Biernacka; J. Korba; Z. Smutek – (liceum ogólnokształcące.; technikum liceum profilowane), Wydawnictwo Operon

Spis treści

1. *Człowiek –istota przedsiębiorcza*
2. *Gospodarka rynkowa*
3. *Przedsiębiorstwo w gospodarce rynkowej*
4. *Instytucje gospodarki rynkowej*
5. *Państwo w gospodarce rynkowej*
6. *Obywatel w gospodarce rynkowej*

7. Integracja gospodarcza ze światem

3. „**Ekonomia stosowana**” – Podręcznik do podstaw przedsiębiorczości - M. Belka wyd. Fundacja Młodzieżowej Przedsiębiorczości

Spis treści:

1. *Człowiek-istota ekonomiczna*
 2. *Gospodarka rynkowa*
 3. *Rynek: popyt, podaż, cena*
 4. *Budżet domowy*
 5. *Konsument i jego prawa*
 6. *Oszczędności, kredyty, inwestycje*
 7. *Ubezpieczenia*
 8. *Giełda papierów wartościowych*
 9. *Przedsiębiorstwo w gospodarce*
 10. *Organizacja i zarządzanie firmą*
 11. *Gospodarowanie w firmie*
 12. *Jak założyć firmę?*
 13. *Rynek pracy*
 14. *Bezrobocie*
 15. *Rola państwa*
 16. *Dobrobyt*
 17. *Pieniądz i instytucje finansowe*
 18. *Budżet i polityka gospodarcza*
 19. *Gospodarka globalna*
- Słowniczek terminów i zwrotów*

4. „**Przedsiębiorczość bez tajemnic**” -S. Gregorczyk, M. Romanowska,A. Sopińska,P. Wachowiak– Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne

Spis treści:

Część I. Psychologiczne i socjologiczne uwarunkowania przedsiębiorczości (*Rozwój człowieka, Role społeczne i organizacyjne, Autoprezentacja, Komunikacja interpersonalna, Podejmowanie decyzji*)

Część II. Makrouwarunkowania przedsiębiorczości (*System gospodarki rynkowej, Makrootoczenie przedsiębiorstwa, Globalizacja gospodarki, Otoczenie ekonomiczne przedsiębiorstwa, Rola państwa w gospodarce, Rynek pracy, System finansowy gospodarki, Współpraca Polski z zagranicą*)

Część III. Przedsiębiorczość w sferze życia zawodowego (*Otoczenie konkurencyjne przedsiębiorstwa, Strategie przedsiębiorstw, Formy prawno-organizacyjne przedsiębiorstw, Finanse przedsiębiorstwa, Kierowanie pracownikami, Zasady pracy zespołowej, Biznesplan, Zakładanie działalności gospodarczej, . Etyka w biznesie, Sukces i niepowodzenie w biznesie*)

Część IV. Przedsiębiorczość w rodzinie (Zachowanie rodziny na rynku, Jak zostać pracownikiem?, Dochody z pracy, Dochody ze świadczeń, Dochody z kapitału, Wydatki rodziny, Budżet rodziny)

Część V. Przedsiębiorczość a samorząd terytorialny i organizacje pozarządowe(Zachowania przedsiębiorcze w strukturach samorządu terytorialnego, Organizacje pozarządowe jako obszar zachowań przedsiębiorczych)

5. „Podstawy przedsiębiorczości” - J.Musiałkiewicz -Wydawnictwo Ekonomik

Spis treści:

1. **Poznanie siebie i zasad współpracy z ludźmi**(osobowość, motywy podejmowania działalności, komunikacja interpersonalna, praca zespołowa, negocjacje) (35 str.)
2. **Funkcjonowanie rynku i gospodarki rynkowej** (- istota rynku i gospodarki rynkowej;- gospodarstwa domowe;-przedsiębiorcy; -państwo w gospodarce rynkowej; -współpraca gospodarcza z zagranicą)(84 str.)
3. **Świadczenie pracy** (-rynek pracy;-aktywne poszukiwanie pracy;-nawiązywanie stosunku pracy;-prawa i obowiązki pracownika i pracodawcy;-ocena pracowników;-rozwiązywanie stosunku pracy) (48 str.)
4. **Podejmowanie i prowadzenie działalności gospodarczej** (- przygotowanie do podjęcia działalności gospodarczej;-podejmowanie działalności gospodarczej; -pozyskiwanie kapitału i jego inwestowanie;-marketing;przychody i koszty;-współpraca z kontrahentami;-rozliczenia z tytułu ubezpieczeń społecznych; -rozliczenia z tytułu podatków) (72 str.)

6.„Czas na przedsiębiorczość” Podręcznik podstawy przedsiębiorczości K. Garbarcik, M. Żmiejko, Wydawnictwo szkolne PWN

Spis treści:

Dział I: Obserwuję gospodarkę rynkową(Historia pieniądza, czyli od czego się zaczęło, Pieniądz w gospodarce rynkowej, czyli jak ułatwić handel, Obieg okrężny, czyli teatr gospodarki, Równowaga rynkowa, czyli o najlepszym rozwiązaniu dla gospodarki),

Dział II: Żyję w gospodarstwie domowym (Ja i moje potrzeby, czyli jaki jestem, Budżet domowy, czyli o relacjach dochodów i wydatków, Kredyt, czyli o sposobie na duże wydatki, Inne usługi bankowe, czyli co jeszcze oferują banki, Inwestowanie, czyli jak pomnożyć pieniądze, Giełda Papierów Wartościowych, czyli ryzykowny sposób na duże pieniądze, PIT, czyli każdy z nas płaci podatek od dochodów, Prawa konsumenta, czyli co powinienem wiedzieć robiąc zakupy, Reklamacja, czyli korzystam ze swoich praw, System ubezpieczeń, czyli o myśleniu "na przyszłość"),

Dział III: Jestem pracownikiem (Sztuka autoprezentacji, czyli prezentuję moje mocne strony, CV i list motywacyjny, czyli autoprezentacja na papierze, Komunikacja interpersonalna, czyli jak porozumieć się z innymi, Rozmowa kwalifikacyjna, czyli jak przekonać do siebie pracodawcę, Formy zatrudnienia i wynagradzania, czyli co jest dla mnie najlepsze, Prawa i obowiązki pracodawcy i pracownika, czyli o prawie i regulaminach)

Dział IV: Zakładam przedsiębiorstwo (Moje małe przedsiębiorstwo, czyli od pomysłu do realizacji, Majątek w firmie, czyli podstawowe dokumenty finansowe, Opłacalność działalności gospodarczej, czyli o progu rentowności, Rozliczenia finansowe, czyli o prowadzeniu dokumentacji, Działania marketingowe, czyli jak sprzedać produkt, Inne przedsiębiorstwa w gospodarce, czyli o różnorodności form, Biznesplan, czyli plan działania mojego przedsiębiorstwa).

Dział V: Zarządzam przedsiębiorstwem (Menedżer w firmie, czyli o kierownikach słów kilka, Negocjacje, czyli o rozwiązywaniu konfliktów, Współpraca między pracownikami, czyli o pracy grupowej),

Dział VI: Jestem etyczny (Etyczny pracownik, czyli o uczciwości w pracy, Etyczne przedsiębiorstwo, czyli o uczciwości wobec kontrahentów, Mobbing, czyli o terrorze w pracy, Etyczne państwo, czyli recepta na uniknięcie szarej strefy, Problemy etyczne, czyli o korupcji słów kilka,

Dział VII: Widzę problemy ekonomiczne państwa (Rola państwa w gospodarce, czyli czego oczekują obywatele, Budżet państwa, czyli skąd państwo ma pieniądze, Inflacja, czyli o sytuacji, kiedy pieniądza jest za dużo, Bezrobocie, czyli o niedoskonałości rynku pracy, Rozwój gospodarczy państwa, czyli o miernikach ekonomicznych).

Dział VIII: Dostrzegam światowe tendencje gospodarcze (Handel międzynarodowy, czyli o korzyściach wymiany międzynarodowej, Globalizacja, czyli o tendencjach rozwoju gospodarki)

7. "Podstawy przedsiębiorczości". - Podręcznik dla liceum ogólnokształcącego, liceum profilowanego i technikum Z. Makiela, T. Rachwał Wydawca Nowa Era

Spis treści:

Rozdział I. Istota funkcjonowania gospodarki rynkowej

Rozdział II. Komunikacja interpersonalna

Rozdział III. Praca

Rozdział IV. Przedsiębiorstwo

Rozdział V. Pieniądz i bankowość

Rozdział VI. Podatki i ubezpieczenia

Rozdział VII. Współpraca międzynarodowa

Rozdział VIII. Wzory dokumentów

8. „Szansa dla przedsiębiorczych”, podręcznik z płytą CD-ROM Szansa dla interaktywnych, M. Pietraszewski- Wydawnictwo Empi2

1. *Własna przedsiębiorczość podstawą sukcesu*
2. *Efektywne organizowanie i zarządzanie*
3. *Umiejętność komunikowania*
4. *Gospodarowanie w gospodarstwie domowym*
5. *Gospodarowanie na rynku produktów*
6. *Gospodarowanie kapitałami pieniężnymi*
7. *Gospodarowanie w skali makro*
8. *Gospodarowanie na rynku zintegrowanym*

9. „**Bądź przedsiębiorczy**” (Podręcznik szkoły ponadgimnazjalne) B.Stańda, B.Wierzbowska, Wydawnictwo PWN

Spis treści

Rozdz. 1 Zachowania przedsiębiorcze człowieka

Rozdz. 2 Funkcjonowanie przedsiębiorstw w warunkach gospodarki rynkowej

Rozdz.3 Formy aktywności zawodowej na rynku pracy

Rozdz. 4 Państwo i gospodarka

Rozdz.5 Gospodarowanie na świecie

10. „**Podstawy przedsiębiorczości. Podręcznik dla liceów i techników**” .Zakres podstawowy i rozszerzony. Wojciech J. Jakubowski, Tadeusz Maj, Piotr Załęski, Wydawnictwo: Oficyna Edukacyjna Krzysztof Pazdro.

11. „**Przedsiębiorczość**” (podręcznik przeznaczony do nauki w technikum rolniczym) A. Grontkowska, L. Wicki

Spis treści:

1. *Pomysły na działalność gospodarczą*
2. *Rodzaje działalności gospodarczej*
3. *Forma organizacyjno –prawna*
4. *Promocja*
5. *Elementy zarządzania*
6. *Polityka kadrowa*
7. *Prowadzenie działalności gospodarczej*

12. **„Podstawy przedsiębiorczości”**(LO , LP,technikum) M. Nasilowski, Wydawnictwo: Key Text, Rok

Spis treści :

Wprowadzenie do nauki o przedsiębiorczości.

1. *Z jakimi problemami ekonomicznymi mamy do czynienia w każdym gospodarstwie domowym*
2. *Jakie rodzaje przedsiębiorstw i instytucji występują w Polsce*
3. *Na jakich podstawach ekonomicznych są podejmowane decyzje w przedsiębiorstwie*
4. *Jak funkcjonuje rynek*
5. *Podstawowe problemy rynku pracy w Polsce*
6. *Oszczędności i rynek papierów wartościowych*
7. *Produkt krajowy brutto - jego tworzenie i podział*
8. *Czym różni się wzrost od rozwoju społeczno-gospodarczego kraju*
9. *Co to jest budżet i polityka fiskalna państwa*
10. *Co powinniśmy wiedzieć o roli pieniądza i znaczeniu banków w gospodarce rynkowej*
11. *Dlaczego i w jaki sposób należy zwalczać inflację*
12. *Jaką rolę odgrywa bilans płatniczy w stosunkach finansowych z innymi krajami*
13. *Jakie przemiany instytucjonalne dokonały się w krajach uprzemysłowionych po II wojnie światowej*
14. *Jak jest budowana gospodarka rynkowa w Polsce*

Podręczniki przeznaczone do nauki w szkołach zasadniczych

1. **„Podstawy przedsiębiorczości”**. Podręcznik dla zasadniczej szkoły zawodowej.M. Biernacka , J.Korba,Z. Smutek - OPERON
2. **„Podstawy przedsiębiorczości”**. Podręcznik dla zasadniczych szkół zawodowych. T. Buczyńska WYD.SZKOLNE PWN.
3. **„Przedsiębiorczość na co dzień”**. Podręcznik z ćwiczeniami do podstaw przedsiębiorczości dla zasadniczej szkoły zawodowej. J. Mierzejewska-Majcherek. – REA
4. **„Przedsiębiorczość dla szkół zasadniczych”**. Podręcznik do podstaw przedsiębiorczości. A. Mikina , M.Sienna - WSiP S.
5. **„Podstawy przedsiębiorczości”**. Podręcznik dla uczniów zasadniczych szkół zawodowych. J. Musiałkiewicz - EKONOMIK

6. **„Podstawy przedsiębiorczości „1,2 dla zasadniczej szkoły zawodowej. L. Piasecka. - WIKING I**
7. **„Jak działać na rynku”. Podręcznik podstaw przedsiębiorczości dla zasadniczych szkół zawodowych do aktywnego uczenia się. M. Pietraszewski- WYDAWNICTWO eMPi².**

Analiza 19 podręczników, dostępnych w ofercie edukacyjnej, pod kątem zawartych treści wskazuje na dominację w nich treści ekonomicznych i teoretycznych. Niektóre z nich m.inn. pozycja 12 obejmują jedynie wiedzę ekonomiczną. W większości oferowanych podręczników tematyka związana z przygotowaniem do prowadzenia działalności gospodarczej, kształtowania umiejętności “przedsiębiorczych” jest podejmowana w minimalnym zakresie. Ogranicza się często do jednego/ dwóch rozdziałów na tle rozbudowanych rozdziałów obejmujących pojęcia i zagadnienia makroekonomiczne.

Piotr Szeliga, Prezes Rady Fundacji Edukacji Rynku Kapitałowego (w: *raporcie „Kształtowanie postaw przedsiębiorczych a edukacja ekonomiczna” FMP, 2007 r.*) zwraca uwagę na fakt , że do systemu kształcenia wprowadzono edukację przedsiębiorczą, ale dziś zajmujemy się często edukacją ekonomiczną. Jego zdaniem zamiast uczyć postaw przedsiębiorczych, zaradności, samodzielności, przekazujemy wiedzę o gospodarce, systemie gospodarczym. Nastąpiła dominacja makroekonomii, ujęć strukturalnych i systemowych programów nauczania przedsiębiorczości, które nie odpowiadają potrzebom chwili. Z przeglądu istniejącej oferty edukacyjnej jaką przeprowadził P. Szeliga wynika, że „jej autorzy (z małymi wyjątkami) realizują nauczanie ekstensywne i wielkoobszarowe, które traktuje młodego człowieka jako obiekt bez właściwości. Nie ma w nim miejsca na różnorodność. Nadmiar zunifikowanej wiedzy i dominującego podejścia systemowo-strukturalnego przytłacza ucznia tak skutecznie, że nie ma szans wyjść spod tej lawiny. Podręczniki w swej większości nie przygotowują młodego człowieka do tego, aby był przedsiębiorczy, samodzielny, aby zechciał poczuć się kreatorem rzeczywistości”.

Na podstawie tak skonstruowanych podręczników pojawia się obustronne (nauczyciel – uczeń) przekonanie o konieczności opanowywania materiału. Zdaniem P. Szeligi autorzy podręczników, opierając się na podstawie programowej, wybierają proste rozwiązania przekazują wiedzę, jakiej uczą na wyższych uczelniach z mało przyswajalnym przez uczniów językiem. Dochodzi do sytuacji gdy nauczyciele muszą zrealizować program a

uczniowie zaś opanować ten materiał. Nauka ogranicza się do treści, które pozwolą się sprawdzić i ocenić. A najprościej na egzaminach sprawdza się nie umiejętności i kompetencje, lecz wiedzę.

Ze swojego założenia przedmiot ten powinien kształtować samodzielność i kreatywność, pobudzać do podejmowania ryzyka, planowania przedsięwzięć i osiągnięcia zamierzonych celów. Na drugim miejscu dopiero jest wiedza. Obraz świata przekazywany w podręcznikach i programach nauczania przedsiębiorczości skupia się na definicjach, klasyfikacjach, które zniechęcają do rzeczywistego zainteresowania tematem. Kształtowanie umiejętności przedsiębiorczych wymaga dużego zaangażowania, doświadczenia i wiedzy. Nie można tych umiejętności kształtować tylko w sposób teoretyczny. Należy stworzyć odpowiednie możliwości praktyczne.

W obecnym kształcie nauczania, dysponując dwoma godzinami, dobrze przygotowany nauczyciel co najwyżej może przekazać podstawową podręcznikową wiedzę, natomiast trudno oczekiwać realizacji celów w zakresie wychowawczym. Na pewno niezbędnym wsparciem dla efektywności jest zaangażowanie w wychowanie kształtujące postawy przedsiębiorcze wszystkich nauczycieli.

Badania przeprowadzone w 2006 r. przez zespół Katedry Edukacji i Rozwoju Kadr Akademii Ekonomicznej w Poznaniu potwierdzają, iż największy wpływ na skuteczność nauczania podstaw przedsiębiorczości ma dostępność rozmaitych pomocy i materiałów dydaktycznych 71,6% badanych wskazało na te metody dydaktyczne. Konieczne jest wprowadzenie zestawu podręczników i pomocy naukowych, które nie będą tylko czystym wykładem teoretycznych formułek, ale również sposobem na znalezienie ścisłego powiązania pomiędzy nauką a praktyką.

5. Brak rozwijania zainteresowania młodzieży do podejmowania działalności gospodarczej

Wczesne doświadczenia przedsiębiorczości i innowacyjności, już w okresie wczesnoszkolnym, mają duży wpływ na decyzję o założeniu własnej firmy. Forum Młodych PKPP Lewiatan przeprowadziło w 2007 r. badanie wśród warszawskich studentów czterech uczelni ekonomicznych. Wynika z niego, że jedynie co dziesiąty student kierunków

biznesowych planuje założenie własnej firmy. (*Matura z przedsiębiorczości za a 7 lat Gazeta.prawna 17.11.2008*) Po zakończeniu studiów, jaki widać ze statystyk ta te plany gdzie się rozwiewają.

J.Targalski, M.Kosała, A.Pichur z Akademii Ekonomicznej w Krakowie przeprowadzili badania nad postawami przedsiębiorczymi wśród studentów kierunku ekonomia Akademii Ekonomicznej w Krakowie na przełomie grudnia i stycznia 2006/2007 (*raport: Kształtowanie postaw przedsiębiorczych a edukacja ekonomiczna. FMP 2007r.*). Ankietowani studenci w semestrze zimowym roku akademickiego 2006/2007 byli słuchaczami wykładu „Podstawy przedsiębiorczości” oraz uczestniczyli w ćwiczeniach do tego przedmiotu. Celem zajęć było zachęcanie do bycia przedsiębiorczym, wykształcenie postawy życiowej wyrażającej się aktywnym i kreatywnym podejściem do rzeczywistości gospodarczej oraz uświadomienie studentom, że prowadzenie własnego przedsiębiorstwa może być alternatywną ścieżką kariery zawodowej. Na pytanie czy rozważają możliwość założenia działalności gospodarczej, aż 66% z 216 ankietowanych odpowiedziało na to pytanie pozytywnie, jednakże 43% całej badanej grupy jeszcze nie ma pomysłu, jaka to będzie działalność, a 23% studentów miało już skonkretyzowaną wizję.

Wyniki sugerują, że prowadzenie własnego przedsiębiorstwa jest poważnie rozważane jako ścieżka kariery zawodowej przez studentów. Ta wysoka skłonność do podejmowania działalności gospodarczej skłania do podkreślenia i efektywnego wdrażania tej problematyki w programach kształcenia. Aby kształtować postawy przedsiębiorcze, uświadamiać i przełamywać bariery: zarówno ekonomiczne, rynkowe jak i psychologiczne, młodzież powinna być przygotowywana w tym zakresie od wczesnej edukacji szkolnej. Aby świadomość tych możliwości umacniała się w długim okresie i przynosiła efekt po zakończeniu edukacji, aby nie kończyła się na deklaracjach podczas studiów.

Z badań przeprowadzonych w 2004 roku przez Global Entrepreneurship Monitor 3 wynika, iż ponad 30% osób, które zamierzają rozpocząć własną działalność gospodarczą w Polsce reprezentuje grupę wiekową 18–24 lata Około połowa z nich to studenci i uczniowie (*P. Pestka w : Kształtowanie postaw przedsiębiorczych a edukacja ekonomiczna; FMP 2007 r.*).

Według danych GUS (*raport „Warunki powstania i działania oraz perspektywy rozwojowe polskich przedsiębiorstw powstałych w latach 2004-2008”*) w roku 2008 w rejestrze REGON zarejestrowanych zostało 294,3 tys. przedsiębiorstw małych, czyli o liczbie pracujących do 49 osób. Dominujące w tej grupie były osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, stanowiące 94,3% całej populacji. Pod względem liczby nowych podmiotów, wciąż odnotowuje się większą z roku na rok liczbę rejestracji, choć w roku 2008 dynamika wzrostu była znacząco mniejsza: w latach 2004-2007 corocznie rejestrowano około 14% więcej nowych przedsiębiorstw niż w roku poprzedzającym, natomiast w roku 2008 jedynie 7,5% więcej nowych podmiotów niż w 2007 r.. W strukturze wiekowej nowych przedsiębiorców obserwowano duże zróżnicowanie. Osoby w wieku do 39 lat były właścicielami 2/3 nowopowstałych podmiotów, z czego połowa należała do najmłodszych przedsiębiorców poniżej 30 roku życia.

Warto podkreślić, że w porównaniu do lat ubiegłych, coraz większą aktywnością wykazywały się osoby poniżej 39 roku życia. Nowe przedsiębiorstwa otwierane były najczęściej przez osoby z wykształceniem średnim (40,1%) i wyższym lub pomaturalnym (35,0%). Wykształceniem zawodowym charakteryzowało się 21,9% przedsiębiorców, a podstawowym 3,0%. Tak jak w latach ubiegłych, największą aktywność w tworzeniu przedsiębiorstw (50,4% w 2008 roku) wykazywały osoby, dla których własna firma była pierwszym miejscem pracy lub które uprzednio pozostawały bezrobotne. Osoby otwierające działalność jako swoje pierwsze miejsce pracy, lub wcześniej pozostające bez pracy, stanowiły przeważającą grupę w ogromnej większości branż (do 83,5% w ochronie zdrowia).

6. Brak kształtowania u młodzieży umiejętności wytyczania ścieżki kariery zawodowej

Funkcjonowanie w nowoczesnym społeczeństwie wymaga od jednostki aktywnych zachowań tj. uświadomienia konieczności planowania kariery i rozwoju zawodowego, umiejętności podejmowania decyzji, realistycznego planowania poszczególnych etapów życia, wiedzy o rynku pracy, rynku edukacyjnym i spojrzenia na samego siebie. Ważną cechą jest zwłaszcza aktywność intelektualna, wyrażająca się w podejmowaniu działań zmierzających do ustawicznego samokształcenia, przedsiębiorczości, co umożliwia

dostosowanie się do częstych zmian, jakie niesie gospodarka i rozwój społeczny(*Monika Pawłowska, EID kwiecień 2009r.*).

Liczba wszystkich osób bezrobotnych na koniec III kwartału 2010 r. wyniosła 1 812,6 tys. Bezrobocie wśród grupy młodzieży jest bardzo wysokie. Z danych GUS na III kwartał 2010 r. wynika, że najliczniejszą grupą osób bezrobotnych ze względu na wiek jest grupa w przedziale 25-34 lata i wynosi 533,3 tys. osób. Kolejną grupą jest grupa wiekowa do 24 lat i wynosi 407,6 tys. osób. Taktując łącznie obie grupy, mamy do czynienia z ogromną rzeszą młodych osób wchodzących na rynek pracy, które mają trudności z zatrudnieniem. Do osób **w szczególnej sytuacji na rynku pracy** należą między innymi długotrwale bezrobotni, osoby poniżej 25 roku życia stanowiły 22,5% bezrobotnych ogółem. Biorąc pod uwagę wskaźnik wykształcenia to bezrobotni z wykształceniem wyższym stanowią aż 190,6 tys. osób, z wykształceniem średnim zawodowym 409,3 tys. osób oraz ze średnim ogólnokształcącym 205,3 tys. osób. Młodzi ludzie po ukończeniu edukacji nie mogą znaleźć pracy. Czy jest to tylko wina rynku pracy?

Według danych GUS (*Raport „Studenci szkół wyższych w Polsce w roku akademickim 2007/2008”*) na początku roku akademickiego 2007/2008 w szkołach wyższych wszystkich typów kształciło się 1 937,4 tys. studentów. Najwięcej osób na pierwszym roku studiuje na kierunkach ekonomicznych i administracyjnych (115,9 tys. osób, czyli 10,2 tys. więcej niż w roku poprzednim). Grupa ta stanowi 23,1% wszystkich studentów na pierwszym roku. Jednocześnie w porównaniu z rokiem akademickim 2006/2007 zaobserwowano spadek zainteresowania kierunkami społecznymi (2,4 tys. mniej studentów na pierwszym roku), informatycznymi (1,3 tys. osób mniej) oraz inżynieryjno-technicznymi (spadek o 0,8 tys.). Zmniejszyła się również ogólna liczba studentów na tych kierunkach; w roku akademickim 2007/2008 na kierunkach społecznych kształciło się 270,1 tys. osób (3,9% mniej w porównaniu z rokiem poprzednim), na kierunkach informatycznych – 95,2 tys. (6,5% mniej), na inżynieryjno-technicznych – 132,6 tys. (5,2% mniej). W roku akademickim 2009/2010 w 461 szkołach wyższych wszystkich typów kształciło się 1 900,0 tys. studentów. W roku akademickim 2009/2010 najwięcej osób kształciło się na kierunkach ekonomicznych i administracyjnych, społecznych oraz pedagogicznych (były to również najbardziej popularne

kierunki w roku 2000), natomiast w 1990 r. najczęściej osób kształciło się na kierunkach technicznych, związanych z biznesem i zarządzaniem oraz pedagogicznych.

Porównanie popularności poszczególnych kierunków studiów w latach 2009/2010 i 2008/2009 wskazuje na kontynuację obserwowanych już od około czterech lat trendów: maleje zainteresowanie kierunkami humanistycznymi, społecznymi, a także informatycznymi. Rosnącym zainteresowaniem cieszą się za to kierunki ochrony i bezpieczeństwa oraz związane ze zdrowiem i opieką społeczną, także z architekturą i budownictwem.

Studenci według grup kierunków studiów w roku akademickim 2009/2010

<i>Pedagogiczne</i>	- 12,3%
<i>Humanistyczne</i>	- 7,7%
<i>Społeczne</i>	- 12,8%
<i>Ekonomiczne i administracyjne</i>	- 23,2%
<i>Produkcji i przetwórstwa</i>	- 3,3%
<i>Informatyczne</i>	- 4,3%
<i>Medyczne</i>	- 6,7%
<i>Inżynierjno - techniczne</i>	- 6,8%
<i>Usługi dla ludności</i>	- 3,7%
<i>Architektury i budownictwa</i>	- 3,9%
<i>Prawne</i>	- 3,1%
<i>Pozostałe kierunki</i>	- 12,3%

Według danych GUS na koniec 2007 r. w Polsce było 1 922 716 studentów . Analiza danych pod kątem struktury wskazuje na niepokojącą tendencję nadreprezentacji absolwentów kierunków humanistycznych nad absolwentami kierunków matematyczno-przyrodniczych mających podstawowe znaczenie dla rozwoju gospodarki Zdumiewa różnica pomiędzy nimi gdyż absolwenci kierunków matematyczno – przyrodniczych stanowili jedynie 16,35 % ogółu.

Podjęcie decyzji o kierunku studiów jest bardzo ważną decyzją, określającą możliwości zatrudnienia młodzi. Zainteresowania, ale przede wszystkim dobrze zdiagnozowane predyspozycje mają wpływ na efektywność zatrudnienia. Jak kształtuje się rynek pracy, jakie kierunki potencjalnie umożliwią znalezienie zatrudnienia, to powinny być główne wyznaczniki wyboru kierunku studiów. Do realizacji tego zadania niezbędna jest

aktywna współpraca z doradcą zawodowym we wczesnym etapie edukacji, przy efektywnych narzędziach do weryfikacji predyspozycji i kompetencji przyszłych uczestników rynku pracy.

Obecnie zauważany i przewidywany w przyszłości jest niedobór absolwentów średnich szkół zawodowych. Jest to przede wszystkim konsekwencją przyjętego systemu kształcenia średniego. W Polsce przyjęto strukturę kształcenia średniego według formuły 80–20 (tzn. 80% stanowią uczniowie liceów ogólnokształcących, 20% szkół zawodowych). Tymczasem w większości państw gospodarczo rozwiniętych dominuje model 30–70 (30% szkoły ogólnokształcące, 70% szkoły zawodowe i techniczne). Przeciętnie w UE 60% uczniów uczy się w szkołach zawodowych, a 40% w ogólnokształcących (Prof. *M.Juchnowicz, Kształtowanie postaw przedsiębiorczych a edukacja ekonomiczna, FMP; 2007 r.*)

Wnioski końcowe:

W 2006 r. przez zespół Katedry Edukacji i Rozwoju Kadr Akademii Ekonomicznej w Poznaniu przeprowadzone zostało badanie skuteczności nauczania przedmiotu zdiagnozowanie stanu i uwarunkowań realizacji podstaw przedsiębiorczości w szkołach średnich w Wielkopolsce. Dr hab. Aldona Andrzejczak (*Kształtowanie postaw przedsiębiorczych a edukacja ekonomiczna FMP; 2007 r.*) analizując przeprowadzone badania, pokazuje że dla ponad połowy nauczycieli 52,5 % najważniejszym celem lekcji z podstaw przedsiębiorczości jest przygotowanie uczniów do aktywnego kształtowania własnej kariery zawodowej oraz skutecznego poszukiwania pracy.

Badanie nauczycieli pod kątem osiągnięcia celów szczegółowych zawartych w programie nauczania (celów operacyjnych) pokazuje, że osiągnięcia uczniów w tym zakresie zostały ocenione przez nauczycieli w sposób umiarkowany. Przewagę ocen dobrych i bardzo dobrych uzyskało 6 z 14 ocenianych zakresów, podczas gdy 8 uzyskało przewagę ocen łącznie przeciętnych i słabych. Najwięcej ocen bardzo dobrych uzyskała umiejętność planowania własnej ścieżki zawodowej i przygotowanie do ubiegania się o pracę 27,7%, posługiwanie się substytutami pieniądza: czekiem, kartą bankową 19,1% oraz zrozumienie roli pracy i inwestycji w kapitał ludzki w gospodarce 14,9%. Wśród umiejętności, które uzyskały najwięcej ocen słabych znajdują się: znajomość funkcjonowania giełdy i wskaź-

ników giełdowych 24,8%, znajomość mierników gospodarczych w skali makro 17,7% oraz umiejętność zarządzania, w tym inwestowania własnych pieniędzy 15,6%.

Analizując dokładniej ocenę poszczególnych umiejętności uczniów, podkreślić należy, że najwyżej zostały ocenione te, które są związane z realizacją tych ogólnych celów nauczania, które nauczyciele uznali za najważniejsze. Nauczyciele w ankiecie zostali zapytani o to, co ich zdaniem ma największy wpływ na skuteczność nauczania podstaw przedsiębiorczości. Każdy mógł zaznaczyć dowolną liczbę czynników. Spośród 11 wymienionych czynników, najczęściej wskazywaną determinantą była dostępność rozmaitych pomocy i materiałów dydaktycznych 71,6%. Na kolejnych miejscach znalazły się: zainteresowanie uczniów tematyką lekcji 68,1%, postawa i zaangażowanie nauczycieli 58,9%, motywacja i nakład pracy ucznia 55,3%, wymiar godzinowy przedmiotu 52,5%. Nauczyciele dyplomowani większą uwagę niż pozostali przypisywali oraz zainteresowaniu uczniów, natomiast marginalizowali wpływ lokalizacji przedmiotu w planie nauczania.

W dyskusjach środowiskowych między praktykami i teoretykami przedsiębiorczości ujawnia się wspólne przekonanie, że postawy przedsiębiorcze wśród młodzieży należy wzmacniać i kształtować z jeszcze większą determinacją, prezentując opinie i sugestie różnych stron zaangażowanych w ostatnich latach w kształtowanie postaw przedsiębiorczych wśród młodzieży.

Według opinii nauczycieli, dyrektorów szkół to brak efektywnych narzędzi rozbudowujących aktywność uczniów w samodzielnym projektowaniu rozwiązania problemów w zakresie przedsiębiorczości z praktycznym zastosowaniem matematyki w życiu codziennym. Efektem braku rozwijania i popularyzowania umiejętności matematycznych są zjawiska społeczne m.in.: spadek zainteresowania kształceniem technicznym, niedobór kadry inżynierskiej na rynku pracy, rozwijanie usług i działalności gospodarczej ukierunkowanej na myślenie humanistyczne, a nie logiczne, matematyczne, innowacyjne.

Polityka edukacyjna powinna stać się podstawowym instrumentem inwestowania w przyszłość młodzieży i poprawy jej sytuacji na rynku pracy. Programy nauczania muszą zatem w większym stopniu odpowiadać obecnym i przyszłym potrzebom rynku pracy oraz lepiej przygotowywać młodzież do radzenia sobie na tym rynku. Należy także wpływać na zmiany struktury kształcenia młodzieży, zwiększając udział uczących się na kierunkach

dostarczających kwalifikacji umożliwiających płynne przejście od nauki do zatrudnienia
minister MPIPS Jolanta Fedak 2010r.

1. Bibliografia :

2. **„Edukacja ekonomiczna w polskich szkołach ponadgimnazjalnych”** - pod red. D. Danilewicz, NBP Warszawa, 2006 r. (Publikacja prezentuje wyniki badań przeprowadzonych przez Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli i Narodowy Bank Polski w ramach projektu „Badanie Środowisk szkolnych w zakresie realizacji edukacji ekonomicznej w polskich szkołach ponadgimnazjalnych” w okresie marzec-kwiecień 2005 r).
3. **„Kształtowanie postaw przedsiębiorczych a edukacja ekonomiczna”** red. P.Wachowiak, M.Dąbrowski, B.Majewski; Publikacja wydana w ramach programu „Przedsiębiorczość w Szkole” Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności, we współpracy z Narodowym Bankiem Polskim Warszawa, lipiec 2007r.
4. **„Nauczyciele przedmiotów ogólnokształcących a nauczanie ekonomii”** D. Raczek w: **Kształtowanie postaw przedsiębiorczych a edukacja ekonomiczna”** red. P. Wachowiak, M. Dąbrowski, B.Majewski; Fundacja Młodzieżowej Przedsiębiorczości, lipiec 2007 r.
5. **„2:88, czyli o kształtowaniu postaw przedsiębiorczych w polskiej szkole”** - D. Raczek w: – **„Kształtowanie postaw przedsiębiorczych a edukacja ekonomiczna”** red. P. Wachowiak, M.Dąbrowski, B.Majewski; FMP lipiec 2007 r.
6. **„Polityka edukacyjna wobec potrzeb rynku pracy”**- M. Juchnowicz w,**„Kształtowanie postaw przedsiębiorczych a edukacja ekonomiczna”** red. P. Wachowiak, M.Dąbrowski, B.Majewski; FMP lipiec 2007 r.
7. **„Edukacja ekonomiczna jako nowa jakość wychowania – spostrzeżenia, opinie, sugestie”**- Joanna Krzyżak w „Kształtowanie postaw przedsiębiorczych a edukacja ekonomiczna” red. P. Wachowiak, M.Dąbrowski, B.Majewski;FMP lipiec 2007 r.
8. **„Postawy przedsiębiorcze wśród studentów kierunku ekonomia Akademii Ekonomicznej w Krakowie”**- Analiza wyników badań – badanie grudzień 2006 - styczeń 2007 r. Jan Targalski Małgorzata Kosala Agnieszka Pichur w: „Kształtowanie postaw przedsiębiorczych a edukacja ekonomiczna” FMP lipiec 2007r.
9. **„Wspieranie nauczycieli i uczniów w edukacji podstaw przedsiębiorczości”** M.Krogulec-Sobowiec (Świętokrzyskie CDN) w: „Kształtowanie postaw przedsiębiorczych.....”
10. **„Dominująca logika młodych przedsiębiorców”**- Paula Pestka w: „Kształtowanie postaw przedsiębiorczych a edukacja ekonomiczna” FMP lipiec 2007r.
11. **„Ekonomia w szkole”**- badanie w ramach ewaluacji programu, Fundacja Młodzieżowej Przedsiębiorczości , 2007r.
12. **„Skuteczność nauczania przedsiębiorczości w szkołach średnich”**- A. Andrzejczak (AE w Poznaniu) w: **Kształtowanie postaw przedsiębiorczych a edukacja ekonomiczna”**
13. - **Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie: „Postawy przedsiębiorcze a strategia lizbońska”**(2008/C 44/20) z dnia 16 luty 2007r. (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:044:0084:0084:PL:PDF>)
14. - **„Komunikat Komisji Wspólnot Europejskich z dnia 13 lutego 2006 r. w sprawie rozbudzenia ducha przedsiębiorczości przez edukację i kształcenie”**- <http://eur-lex>
15. - **„Warunki powstania i działania oraz perspektywy rozwojowe polskich przedsiębiorstw powstałych w latach 2004-2008”**, raport GUS 2009 r.
16. **„Studenci szkół wyższych w Polsce w roku akademickim 2007/2008”**, Raport GUS 2009 r.
17. **„Podstawy przedsiębiorczości” w szkołach ponadgimnazjalnych -Raport diagnostyczny problemów związanych z nauczaniem przedmiotu; dr Barbara Przywara** Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie (materiał konferencyjny „Innowacyjne metody kształtowania postaw przedsiębiorczych wśród młodzieży” w: Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie 17-18 listopada 2010r.)

18. **„Aktywizujące metody prowadzenia zajęć”** Barbara Przywara Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie (materiał konferencyjny „Innowacyjne metody kształtowania postaw przedsiębiorczych wśród młodzieży” w: Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie 17-18 listopada 2010r.)
19. **„Rola doradcy zawodowego w procesie promowania przedsiębiorczości i samo zatrudnienia”**, pod red. Sławomira Soleckiego, Rzeszów 2005r.
20. **„Przedsiębiorczość akademicka -raport z zapotrzebowania na szkolenia służące jej rozwojowi”** PARP 2009r.
21. **„Był debiut olimpijski kiedy maturalny?”**- Maciej Kułak w: Głos nauczycielski Tygodnik społeczno- oświatowy nr 11 z dnia 15 marca 2006r.
22. **„Matura z przedsiębiorczości za 7 lat”**- Zbigniew Gajewski PKPP Lewiatan w: Gazeta prawna 17.11.2008r.
23. **Samokształcenie - kluczowa kompetencja pracownika XXI wieku** –Monika Pawłowska w: Edukacja Internet Dialog-z kwiecień 2009 r.
24. **„Podstawy przedsiębiorczości powinny być na maturze”** - Rzeczpospolita 23.11.2009 r.
25. **„Aspiracje i motywacje edukacyjne Polaków w latach 1993-2009”** – raport z badań CBOS maj 2009

Strony internetowe:

26. www.olimpiada.edu.pl
27. www.edu.info.pl
28. www.edunews.pl.)
29. www.nbportal.pl
30. www.mpips.gov.pl

Diagnoza nauczania przedmiotu "Podstawy przedsiębiorczości" w szkołach ponadgimnazjalnych (część 2)

Mirosława Gekowicz

Przedsiębiorczość to słowo, które w ostatnich latach robi zawrotną karierę. Kojarzy się z sukcesem, pieniędzmi, gospodarką, powodzeniem na rynku pracy oraz władzą. Ludzie przedsiębiorczy posiadają umiejętność gotowości i zdolności podejmowania oraz rozwiązywania w sposób twórczy i nowatorski nowych problemów, a także umiejętności elastycznego przystosowania się do zmieniających się warunków funkcjonowania gospodarki, dostrzegania wokół siebie nie tylko zagrożeń, ale również szans.

Misją przedmiotu podstawy przedsiębiorczości realizowanego w liceach ogólnokształcących jest uświadomienie uczniom (słuchaczom) konieczności zachowywania się w sposób innowacyjny, kreatywny, komunikatywny we współczesnej rzeczywistości gospodarczej.

Podstawowym celem programu nauczania podstaw przedsiębiorczości jest przygotowanie uczniów liceów ogólnokształcących do:

- aktywnego i świadomego uczestnictwa w życiu gospodarczym, w tym także pełnienia różnych ról zawodowych,
- rozumienia podstawowych zjawisk i mechanizmów gospodarczych;
- kształtowania własnych poglądów i ocen na temat najważniejszych zmian w polskiej gospodarce;
- świadomego kształtowania własnej kariery zawodowej oraz skutecznego poszukiwania pracy zapewniającej satysfakcję materialną i moralną;
- nabycie zachowań przedsiębiorczych i uwzględniających wymogi etyki zawodowej;

oraz przy okazji do dalszej kierunkowej edukacji.

Cele edukacyjne podstaw przedsiębiorczości można określić zgodnie z programem nauczania jako wspomaganie wszechstronnego rozwoju młodego człowieka, ze szczególnym naciskiem na planowanie kariery zawodowej - poszukiwania pracy lub podjęcia własnej działalności gospodarczej uwzględniając wszechstronny jego rozwój, jako pracownika lub właściciela firmy w myśl zasady „Uczenia się przez całe życie”.

Realizację tych założeń określają cele edukacyjne sformułowane w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla szkół ponadgimnazjalnych, tj.:

1. Przygotowanie do aktywnego i świadomego uczestnictwa w życiu gospodarczym.
2. Kształcenie postawy rzetelnej pracy i przedsiębiorczości.
3. Kształtowanie umiejętności pracy w zespole i skutecznego komunikowania się.
4. Kształtowanie umiejętności aktywnego poszukiwania pracy i świadomego jej wyboru.
5. Poznanie mechanizmów funkcjonowania gospodarki rynkowej.

6. Rozwijanie zainteresowania podejmowaniem i prowadzeniem działalności gospodarczej. Poznanie podstawowych zasad podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej w różnych formach.
7. Poznanie roli państwa i prawa w gospodarce rynkowej.
8. Poznanie zasad funkcjonowania gospodarki europejskiej i światowej.

Cele ogólne kształcenia w ramach przedmiotu podstawy przedsiębiorczości to także wspomaganie wszechstronnego rozwoju osobistego młodego pokolenia w tym we własnym otoczeniu, a szczególnie:

- budowanie zachowań przedsiębiorczych w miejscu zamieszkania,
- właściwe kształtowanie relacji z otoczeniem,
- budowanie systemu wartości zgodnego z normami społecznymi na różnych poziomach (w rodzinie, społeczności lokalnej, na poziomie krajowym i globalnym),
- rozwijanie myślenia analitycznego i syntetycznego,
- podejmowanie działań w środowisku lokalnym, regionalnym, krajowym i międzynarodowym,
- ułatwienie zrozumienia otaczającego świata,
- ułatwienie znalezienia własnego miejsca w społeczności lokalnej.

Wyżej wymienione cele można osiągnąć poprzez właściwą realizację treści nauczania podstaw przedsiębiorczości, które według obowiązującej podstawy programowej obejmują następujące grupy zagadnień:

1. Postawa przedsiębiorczości. Mocne i słabe strony własnej osobowości, samoakceptacja, asertywność, inicjatywność, odpowiedzialność itp.
2. Organizacja pracy. Zasady pracy zespołowej. Kierowanie i podejmowanie decyzji.
3. Zależność między zyskiem a ryzykiem.
4. Motywy aktywności zawodowej i gospodarczej człowieka. Rodzaje potrzeb. Zdolność do wyznaczania sobie celów i zadań.
5. Funkcjonowanie rynku i gospodarki rynkowej.
6. Funkcjonowanie giełdy papierów wartościowych.
7. Gospodarstwa domowe - dochody i wydatki, inwestowanie własnych pieniędzy. Ochrona praw konsumentów.
8. System zabezpieczenia emerytalnego. Ubezpieczenie zdrowotne i ubezpieczenia majątkowe.
9. Przedsiębiorstwo w gospodarce - różnorodność form organizacyjno-prawnych i ich rola w rozwoju gospodarki.
10. Majątek przedsiębiorstwa. Koszty i przychody oraz zasady rozliczeń finansowych przedsiębiorstwa.
11. Formy pozyskiwania kapitału i jego inwestowania.
12. Planowanie procedury podjęcia działalności gospodarczej.

13. Nawiązywanie i rozwiązywanie stosunku pracy. Podstawowe prawa i obowiązki pracownika i pracodawcy.
14. Rola państwa w gospodarce rynkowej. Podstawowe funkcje ekonomiczne państwa.
15. Wzrost gospodarczy i jego mierniki.
16. Pieniądz i banki - bank centralny, banki komercyjne, bankowe i pozabankowe usługi finansowe. Inflacja.
17. Budżet państwa, budżety jednostek samorządu terytorialnego - funkcje, źródła wpływów, kierunki wydatków.
18. Rynek pracy i bezrobocie.
19. Metody aktywnego poszukiwania pracy. Instytucje wspomagające aktywne poszukiwanie pracy.
20. Współpraca gospodarcza Polski z zagranicą. Integracja z Unią Europejską.
21. Proces globalizacji gospodarki i jego konsekwencje dla Polski.
22. Etyka biznesu.

W wyniku uczestnictwa w zajęciach uczniowie liceów ogólnokształcących powinni m.in.:

- dokonać trafnej samooceny oraz autoprezentacji,
- zastosować podstawowe zasady pracy w zespole i prowadzić negocjacje,
- zaplanować budżet gospodarstwa domowego,
- rozróżniać formy inwestowania,
- przewidzieć opłacalność przedsięwzięcia gospodarczego w kontekście wydatków i przychodów, zysku i ryzyka,
- obliczyć wynik finansowy przedsiębiorstwa na prostych przykładach,
- zidentyfikować podstawowe formy własności oraz formy organizacyjno – prawne przedsiębiorstw,
- przygotować dokumenty do założenia i prowadzenia przedsiębiorstwa,
- przygotować podstawowe dokumenty niezbędne przy ubieganiu się o pracę oraz prowadzić rozmowę kwalifikacyjną z pracodawcą w warunkach symulowanych,
- zastosować podstawowe przepisy prawa dotyczące zatrudnienia oraz prawa i obowiązki pracowników i pracodawców,
- odróżnić zachowania etyczne i nieetyczne w osobie pracodawcy i pracownika,
- zidentyfikować podstawowe wskaźniki makroekonomiczne,
- określić wpływ polityki fiskalnej i monetarnej na życie gospodarcze kraju,
- wskazać korzyści i zagrożenia wynikające ze współpracy międzynarodowej, w tym z integracji Polski z Unią Europejską oraz z globalizacji gospodarki.

Po zakończeniu nauki uczeń liceum ogólnokształcącego powinien móc zaplanować własną karierę zawodową i aktywnie poszukiwać pracy, ale także:

- umieć pracować w zespole, skutecznie komunikować się i negocjować,

- być przygotowanym do aktywnego i świadomego uczestnictwa w życiu gospodarczym i społecznym,
- rozróżniać podstawowe rodzaje działalności gospodarczej,
- rozróżniać formy prawne jednostek organizacyjnych prowadzących działalność gospodarczą,
- znać podstawowe zasady oraz regulacje prawne i administracyjne prowadzenia działalności gospodarczej,
- znać mechanizm sterowania produkcją i obrotem,
- rozumieć wpływ środowiska pracy na postawę i zachowanie człowieka,
- sprawnie posługiwać się wybranymi przepisami prawa,
- umieć założyć i prowadzić własną działalność gospodarczą,
- znać mechanizm funkcjonowania gospodarki rynkowej oraz rolę państwa i prawa,
- znać zasady funkcjonowania gospodarki europejskiej i światowej oraz ocenić polską gospodarkę na tle gospodarki światowej.

Dzięki uczestnictwu w lekcjach z przedsiębiorczości uczniowie powinni prezentować określone postawy:

- odpowiedzialności za siebie i innych oraz za podejmowane decyzje,
- świadomego i aktywnego uczestnictwa w życiu gospodarczym,
- szacunku wobec przepisów prawa,
- przestrzegania przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy,
- zachowań etycznych,
- korzystania z różnych źródeł informacji.
- podejmowanie z własnej inicjatywy działań między innymi poszukiwanie pracy i rozpoczynanie działalności gospodarczej,
- wytrwałość w dążeniu do celu
- uczenie się na błędach,
- kreatywność i uczciwość
- wiara we własne możliwości,
- gotowość do podejmowania ryzyka.

Celem nauki przedsiębiorczości jest nie tylko przekazywanie wiadomości, ale przede wszystkim zdobywanie umiejętności. Człowiek przedsiębiorczy to osoba, która przede wszystkim wykorzystuje swoją wiedzę w praktyce i wciąż ją weryfikuje, uaktualnia oraz poszerza.

Nie ulega wątpliwości, że jesteśmy dzisiaj świadkami głębokich przemian społecznych, naukowych i technologicznych związanych z dynamicznym rozwojem przede wszystkim technologii informatycznych i ich zastosowaniem w różnych obszarach działalności człowieka. Już dziś nazywa się owe przemiany mianem rewolucji informacyjnej, co ma podkreślić niespotykaną dotychczas dynamikę tych przemian.

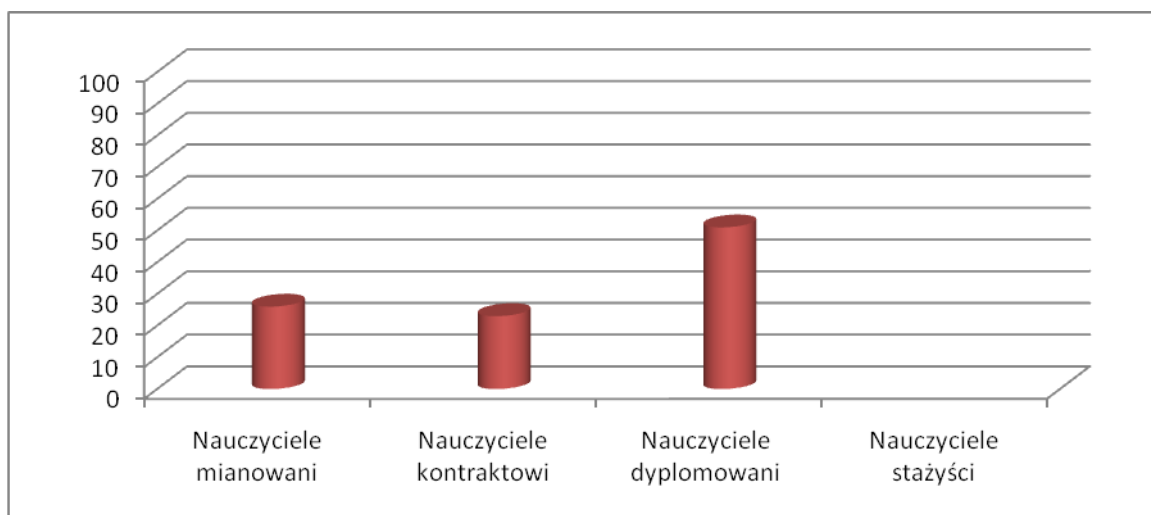

Celem zdiagnozowania stanu realizacji wyżej wymienionych celów i treści nauczania podstaw przedsiębiorczości w szkołach średnich przeprowadzono ankietę wśród nauczycieli, w której przyjęto następujące podejście.

Po pierwsze, postawiono nauczycielom prowadzącym lekcje z podstaw przedsiębiorczości pytania dotyczące ich samych - kierunku ukończonych studiów i dodatkowych nabytych kwalifikacji, lat pracy, awansu zawodowego, wieku i stażu pracy w zawodzie.

Okazało się że, w większości to kobiety (85%), nauczyciele dyplomowani (51%), kontraktowi (23%) i mianowani (26%). Wszyscy uczestniczący w ankiecie nauczyciele posiadają ukończone wyższe studia, głównie ekonomiczne, techniczne lub pedagogiczne oraz studia podyplomowe z przedsiębiorczości (56%). Zdecydowana większość ankietowanych prowadzi również lekcje z innych przedmiotów (84%), m.in. takich jak ekonomika, marketing i wiedza o społeczeństwie.

Nauczyciele wypełniający ankietę mają średnio 38 lat i staż pracy w zawodzie ok.16 lat.

Drugi ciąg pytań dotyczył celów nauczania, treści i form nauczania. Według pytaných najczęściej lekcje z przedsiębiorczości odbywają się w tradycyjnej sali lekcyjnej (56%), a tylko 19% korzysta z sali komputerowej lub pracowni przedsiębiorczości.

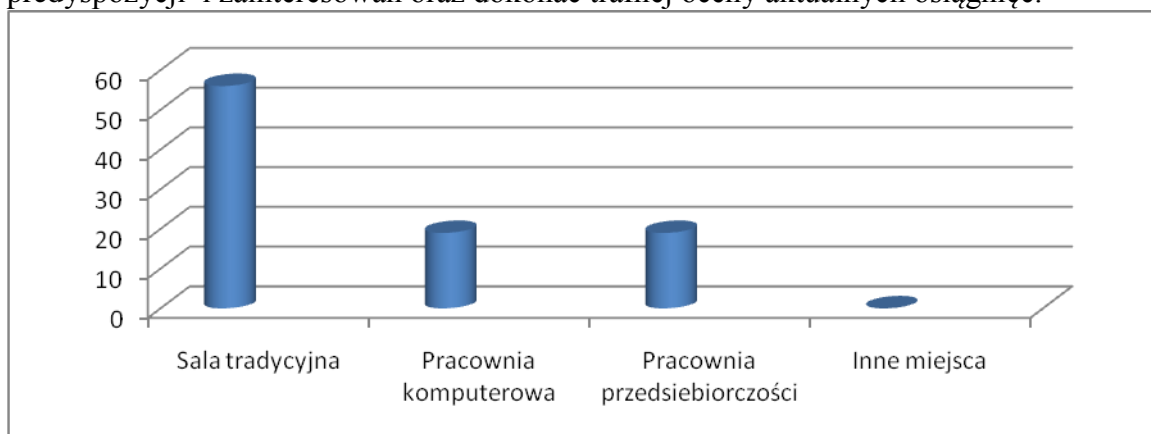
Według nauczycieli cele edukacyjne z zakresu kształtowania kompetencji przedsiębiorczości powinny być osiągnięte poprzez:

- aktywny udział uczniów w zajęciach;
- możliwość realizacji zajęć w grupach do 15 osób byłaby najlepszym rozwiązaniem;
- zajęcia w większości winny być prowadzone przy wykorzystywaniu metod aktywizujących co pozwala na rozwijanie umiejętności komunikacyjnych, informacyjnych, społeczno – obywatelskich, językowych i innowacyjnych;
- uczniowie powinni rozwijać swoje umiejętności poprzez wykonywanie różnych zadań z wykorzystaniem komputera oraz zeszytu ćwiczeń;

- niektóre zagadnienia powinny być realizowane w formie wytworzenia różnego rodzaju dokumentów (np. list motywacyjny, umowa o pracę) bądź to w całości przez ucznia lub w postaci uzupełnienia odpowiednich druków (np. wniosków o otwarcie konta bankowego);
- niektóre zajęcia powinny być przeprowadzane w pracowni z dostępem do Internetu co umożliwi uczniom wyszukiwanie i analizowanie informacji dostępnych na różnych portalach,
- organizowanie spotkań z przedstawicielami banków, towarzystw ubezpieczeniowych, organizacji pozarządowych, a także menedżerami. Wskazane jest zorganizowanie wycieczki studyjnej np. do Narodowego Banku Polskiego czy na Giełdę Papierów Wartościowych.

Rolą nauczyciela będzie odpowiedni dobór metod i środków dydaktycznych (w tym audiowizualnych) do każdej jednostki lekcyjnej tak, aby dążyć do zapewnienia uczniom możliwości ich rozwoju, osiągnięcie sukcesu życiowego na miarę ich indywidualnych predyspozycji i zainteresowań oraz dokonać trafnej oceny aktualnych osiągnięć.

Wg ankietowanych nauczycieli najważniejsze cele nauczania przedsiębiorczości to:

- Kształtowanie postaw przedsiębiorczych.
- Przygotowanie uczniów do uczestniczenia w rynku pracy.
- Kształtowanie postaw przedsiębiorczych.
- Przygotowanie uczniów do prowadzenia własnej firmy.
- Stymulowanie i pobudzenie do twórczych, kreatywnych pomysłów na biznes.
- Zapoznanie z procedurami formalno-prawnymi w zakresie prowadzenia własnej firmy.
- Nabycie przez uczniów umiejętności znalezienia się na rynku pracy.

Wg obserwacji nauczycieli uczniowie najczęściej zainteresowani są na lekcjach przedsiębiorczości następującymi tematami:

- Planowanie własnej ścieżki zawodowej i umiejętność ubiegania się o pracę,

- Postawa przedsiębiorcza, analiza SWOT własnej osoby i otoczenia, samoakceptacja,
- Praca instytucji finansowych, w tym banków, posługiwanie się czekiem, kartą kredytową, zakładanie rachunków, itp.,
- Znajomość form prawnych, źródeł pozyskiwania środków finansowych i warunków uruchamiania oraz prowadzenia własnej działalności gospodarczej,
- Przestrzeganie zasad etyki zawodowej i umiejętność pracy w zespole oraz skuteczne komunikowanie się,
- Zasady funkcjonowania i umiejętność zarządzania przedsiębiorstwem,
- Metody i możliwości inwestowania własnych pieniędzy, zasady funkcjonowania giełdy,
- Znajomość pojęć, zjawisk i mierników gospodarczych o charakterze globalnym.

Czynniki które mają największe znaczenie i wpływ na skuteczność nauczania przedsiębiorczości w liceach ogólnokształcących, to:

- Posiadane doświadczenie i nawyki dydaktyczne nauczycieli;
- Wymiar godzin przedmiotu;
- Nakład pracy własnej nauczyciela;
- Program kształcenia;
- Dostępność pomocy i materiałów dydaktycznych;
- Podejście dyrekcji szkoły do przedmiotu Przedsiębiorczości;
- Formy zajęć;
- Lokalizacja przedmiotu w planie nauczania;
- Zainteresowanie i motywacja oraz nakład pracy uczniów;
- Jakość podręczników z Przedsiębiorczości;
- Wymiana doświadczeń pomiędzy nauczycielami.

Najważniejsze wg nauczycieli cele edukacyjne z zakresu przedsiębiorczości, to:

- Kształtowanie umiejętności pracy w zespole i skutecznego komunikowania się;
- Zasady podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej;
- Kształtowanie umiejętności aktywnego poszukiwania pracy i świadomego jej wyboru;
- Przygotowanie do aktywnego i świadomego uczestnictwa w życiu gospodarczym;
- Kształtowanie postawy rzetelnej pracy i przedsiębiorczości;
- Poznanie roli państwa i prawa w gospodarce rynkowej.

Oceny, które otrzymują uczniowie Przedsiębiorczości są dla nauczycieli raczej satysfakcjonujące lub tylko częściowo z punktu widzenia ich nakładu pracy.

Kryteria oceny najczęściej stosowane przez nauczycieli podczas oceny uczniów, na przedmiocie Podstawy Przedsiębiorczości wg uszeregowania najważniejszych kryteriów, to:

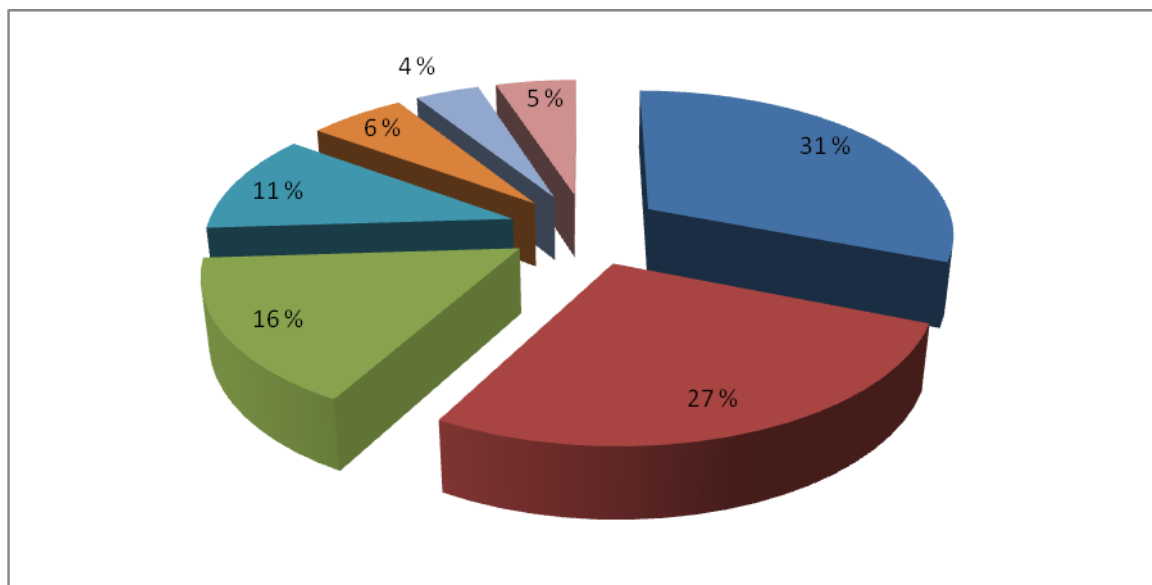

- Samodzielność w formułowaniu opinii i ocen;
- Poziom wiedzy i umiejętności;
- Aktywność na lekcji;
- Pomysłowość i kreatywność;
- Umiejętność współdziałania i pracy zespołowej;
- Przygotowanie się do lekcji, własna praca poza zajęciami (zadania domowe, przygotowania referatu itd.).

Metody najbardziej lubiane przez uczniów i wykorzystywane na zajęciach podczas Przedsiębiorczości wg nauczycieli, to:

- Wykład połączony z pokazem (31%);
- Realizacja projektów i praca w grupie (27%);
- Zapraszanie osób z instytucji (16%);
- Zajęcia warsztatowe (11%);
- Zabawy edukacyjne (6%);
- Stosowanie „burzy mózgów” i scenek sytuacyjnych(4%) oraz inne (5%) .

Uczniowie wyjątkowo chętnie nabywają umiejętności z zakresu przedsiębiorczości na zajęciach, w pracy przy komputerze.

Cele edukacyjne przedmiotu przedsiębiorczości nakładają na nauczycieli konieczność wykorzystywania wielu środków dydaktycznych w nauczaniu, które usprawniają proces nauczania-uczenia się i umożliwiają uzyskanie lepszych wyników nauczania. Różnorodność treści programowych stwarza możliwość bardzo szerokiego zastosowania programów komputerowych i Internetu w procesie dydaktycznym.

Jak wynika z przeprowadzonej ankiety niezwykle cennym środkiem dydaktycznym na miarę naszych czasów jest komputer, który prawidłowo stosowany w praktyce szkolnej jest w stanie sprostać wyżej wymienionym wymaganiom, a co więcej stwarza wiele nowych możliwości jego wykorzystania, chociażby dla rozwoju myślenia twórczego uczniów.

Licea ogólnokształcące posiadają wprawdzie pracownie informatyczne, ale są one z reguły przystosowane do pracy w grupach, a na przedmiocie podstawy przedsiębiorczości podział taki nie obowiązuje, co stwarza olbrzymie trudności organizacyjne. Pracownie komputerowe są najczęściej bardzo obciążone zajęciami, co utrudnia korelacje siatki godzin z potrzebami nauczycieli innych przedmiotów niż informatyczne do korzystania z pracowni. Wyposażenie pozostałych pracowni, w tym sal służących do nauki przedsiębiorczości w sprzęt komputerowy dla uczniów jest śladowe.

Najbardziej efektywną metodą pracy z interaktywnymi programami edukacyjnymi jest samodzielna praca ucznia przy komputerze lub praca w niewielkich grupach konieczna przy realizacji niektórych celów edukacyjnych. Dlatego należy zorganizować zajęcia z przedsiębiorczości tak, aby możliwe było korzystanie z pracowni komputerowej w niezbędnym zakresie, jeśli będzie to konieczne należy przenieść godziny zajęć lub zorganizować zajęcia dodatkowe.

Część celów edukacyjnych możliwa jest do realizacji w formie prezentacji na dużym ekranie przy pomocy komputera i projektora, ale sprawdzenie indywidualnych umiejętności uczniów np. z zakresu prawidłowego wypełniania rocznych deklaracji podatkowych PIT czy sporządzania dokumentacji ekonomiczno-finansowej firmy, jest już w takiej sytuacji trudna, a niekiedy wręcz niemożliwa.

Prawidłowe wykorzystanie komputera jako środka dydaktycznego wymaga jednak od nauczyciela znajomości szeregu zasad:

- z komputera należy korzystać wtedy, gdy jest potrzebny do spełnienia określonych funkcji dydaktyczno-wychowawczych,
- treści przekazywane bądź utrwalane za pomocą komputera powinny wiązać się bezpośrednio z lekcją i jej celami,
- czas pracy z komputerem powinien być dokładnie zaplanowany, tzn. z jednej strony nie nużyć nadmiarem, ale i wystarczać dla ukończenia pracy przez każdego ucznia,
- należy stosować programy mające wielopoziomą strukturę dostosowaną do różnych umiejętności intelektualnych uczących się (umożliwiający indywidualizację nauczania),
- warto łączyć komputer z innymi środkami dydaktycznymi, jednakże nie należy przeładowywać lekcji ich liczbą,

- sprzęt komputerowy i zaplanowane do wykorzystania programy powinny być sprawdzone i przygotowane przed lekcją,
- nauczyciel powinien znać zasady obsługi komputera, jak również metodykę posługiwania się nim.

Nauczyciele uczący innych przedmiotów niż informatyczne nie muszą być informatykami, dlatego też nie wymaga się od nich umiejętności programowania i tworzenia aplikacji. Powinni oni natomiast potrafić wyszukiwać i wykorzystywać programy stworzone przez specjalistów przydatne w nauczaniu przedmiotu przedsiębiorczość.

Konieczne jest natomiast sprawne posługiwanie się przez nauczycieli programami do tworzenia prezentacji, edytorami testów i arkuszami kalkulacyjnymi, co umożliwia przygotowanie prezentacji oraz nadzorowanie samodzielnej pracy uczniów. Przydatna jest znajomość możliwości, jakie oferuje współczesny komputer multimedialny, w dziedzinie przetwarzania zdjęć, dźwięku, filmów i animacji przydatnych przy tworzeniu prezentacji. Niezbędna jest też wiedza na temat wykorzystywania Internetu do poszukiwania niezbędnych informacji w dziedzinie, której dotyczy ich przedmiot nauczania.

Każdy nauczyciel decydujący się na wykorzystanie komputera podczas zajęć powinien zdawać sobie sprawę, że zbyt częste lub długotrwałe stosowanie tego samego programu może wyrobić u uczniów pewien schemat postępowania, ograniczając w ten sposób inne możliwości poznawcze, albo po prostu znużyć uczniów, lub, co gorsza zniechęcić. Wskazane jest, aby traktować komputer jako jeden z wielu środków wykorzystywanych w trakcie jednostki lekcyjnej. Zniechęcenie do pracy z komputerem może wywołać również korzystanie z programu przerastającego możliwości ucznia, dlatego każdy nauczyciel powinien kierować się zasadą indywidualizacji nauczania również przy doborze programów.

Wiedza i umiejętności z zakresu przedsiębiorczości jakie mogą nabywać uczniowie w pracy przy komputerze, to m.in.:

- Zdobyćie współczesnej wiedzy o mechanizmach funkcjonowania gospodarki rynkowej, a w szczególności rynku finansowego (np. funkcjonowanie Giełdy Papierów Wartościowych i analiza jej wyników, NBP, oprocentowania kredytów i lokat, ...itd.).
- Poznanie zasad prowadzenia samodzielnej działalności gospodarczej, w tym również wg według standardów Unii Europejskiej (np. możliwość zakładu działalności gospodarczej w krajach UE, zasady prowadzenia własnego biznesu, e-firma, wypełnianie książki przychodowo - rozchodowej, wypełnianie deklaracji VAT-7, PIT-36, PIT-37, formularzy ZUS,itd.).
- Zdobyćie wiedzy o lokalnym, krajowym i międzynarodowym rynku pracy (np. analiza przyczyn bezrobocia, ocena wskaźników,itd.).

- Umiejętność aktywnego poszukiwania pracy i świadomego jej wyboru (np. śledzenie portali dot. ofert pracy, wypełnianie *Curriculum Vitae*, ...itd.).
- Majątek przedsiębiorstwa. Koszty i przychody oraz zasady rozliczeń finansowych przedsiębiorstwa.
- Pozyskiwanie kapitału i możliwości jego inwestowania (np. oprocentowania kredytów i lokat, Anioły biznes ...itd.).

Wnioski i podsumowanie:

Nauczyciele uczący przedsiębiorczości muszą w sposób ciągły podwyższać oraz uzupełniać swoje dotychczasowe kwalifikacje nie tylko w obszarze pedagogiki, ale również zagadnień merytorycznych związanych z właściwą realizacją tematyki zajęć. Często zmiana bieżących regulacji prawnych m.in. w zakresie funkcjonowania gospodarki, zakładania i prowadzenia firm, przepisów podatkowych wręcz obliuguje nauczycieli przedsiębiorczości do permanentnej nauki oraz szkolenia.

Nowoczesny przekaz tematyki lekcji w formie np. ciekawego wykładu połączonego z pokazem lub prowadzenie zajęć z uczniami przy komputerze (wypełnianie deklaracji PIT,..itd.), obliuguje nauczyciela do poszerzania swoich umiejętności w obszarze informatyki.

Aktualnie uczniowie wręcz pasjonują się różnego rodzaju grami dostępnymi w Internecie. Wydaje się więc właściwym połączenie zdobywania wiedzy z zakresu przedsiębiorczości z dobrą zabawą.

Biorąc powyższe pod uwagę wydaje się wręcz niezbędnym opracowanie innowacyjnych narzędzi opartych o Internet wspomagających nauczanie Podstawy przedsiębiorczości.

Mają na względzie aktualną i prognozowaną sytuację na rynku pracy należy się spodziewać, iż część absolwentów liceów ogólnokształcących po skończeniu nauki na poziomie średnim bądź wyższym skieruje swoje pierwsze kroki zawodowe w kierunku założenia własnej działalności gospodarczej.

W związku powyższym wydaje się zasadnym zastosowanie narzędzia opartego o komputer w nauczaniu przedmiotu Podstawy przedsiębiorczości w zakresie prowadzenia firmy symulacyjnej.

Firma symulacyjna będzie jedną z nowocześniejszych metod aktywizujących uczniów. Rozwijać będzie ona:

- osobowość ucznia,
- wyobraźnię,
- uczyć samodzielnego myślenia,

- stworzy warunki do obrony własnego zdania i rozumienia innych,
- intelektualnie uczniów (umiejętność analizowania, syntetyzowania, zdobywania i wykorzystywania wiadomości),
- praktycznie uczestników (umiejętności komunikacyjne, przekonywania i dyskusji).

Firma symulacyjna odgrywać będzie ważną rolę w kształtowaniu pojęć oraz utrwalaniu zdobytej wiedzy z matematyki, przedsiębiorczości i informatyki.

Firma symulacyjna stosowana na lekcjach służyć będzie lepszemu zapamiętaniu i opanowaniu opracowanego materiału, zmusi do koncentracji uwagi na wykonywanych zadaniach, a także zachęci do dokładniejszego i pełniejszego opanowania realizowanych treści nauczania.

Firma symulacyjna będzie miała ogromne znaczenie poznawcze, kształcące i wychowawcze.

Wprowadzenie firmy symulacyjnej na lekcjach zmobilizuje uczniów do aktywności, wdrożenia współdziałania w grupie, udzielania pomocy słabszym. Podczas prowadzenia firmy symulacyjnej uczeń o wiele więcej zapamiętuje, spostrzega, rozwija się jego wyobraźnia, kształtują cechy osobowości. A najważniejsze jest to, że poprzez firmę symulacyjną rozwijamy myślenie, pamięć, uwagę, wyobraźnię, spostrzegawczość, mowę. Ponadto poprzez umiejętne stosowanie tej metody stwarzamy atmosferę, w której każdy uczeń czuje się ważny i potrzebny.

Warto przy okazji przypomnieć, ile uczeń zapamiętuje:

10 % - tego co słyszy,

20 % - tego co widzi,

40 % - tego o czym rozmawia, dyskutuje,

90 % - tego co robi – uczenie przez działanie.

Biorąc powyższe pod uwagę wydaje się wręcz koniecznym stosowanie w liceach ogólnokształcących takiego narzędzia jak firma symulacyjna.

Przedmiot i cel badań

Przedmiotem badań ankietowych nauczycieli szkół ponadgimnazjalnych przeprowadzonych na dwóch seminariach, tj. 7 maja 2009r w Lublinie i 22 kwietnia 2010r w Poznaniu była realizacja celów i treści nauczania podstaw przedsiębiorczości w szkołach średnich oraz rozpoznanie de facto, kto uczy przedsiębiorczości, jakimi metodami, co najbardziej lubią i czym interesują się uczniowie z tematyki nauczania przedsiębiorczości,

jakie czynniki mają największe znaczenie i wpływają na skuteczność nauczania, narzędzia wykorzystywane w pracy nauczyciela ..itd.

Ankiety przeprowadzono wśród nauczycieli, którzy reprezentowali po 10 szkół z każdego województwa, tj.: lubelskiego, podlaskiego, podkarpackiego, świętokrzyskiego, mazowieckiego, opolskiego, dolnośląskiego, kujawsko-pomorskiego i wielkopolskiego. Wszyscy nauczyciele wypełniający ankietę biorą udział i uczestniczą w Projekcie Szkoła Kluczowych Kompetencji, który realizowany jest przez lidera Wyższą Szkołę Ekonomii i Innowacji w Lublinie.

Celem badań W. Zaczyński określa to „do czego zmierza badacz, co pragnie osiągnąć w swoim działaniu”. W dobie wielorakich przemian jakie następują również w edukacji poszerza się skala potrzeb w sferze usług świadczonych na rzecz uczniów przez nauczyciela. Taką potrzebą jest permanentna edukacja nauczycieli i wykorzystywanie przez nich nowoczesnych narzędzi, do których na pewno można zaliczyć gry symulacyjne.

Warunkiem podejmowania badań ankietowych było postawienie problemów badawczych a także hipotez roboczych określających w sposób możliwie precyzyjny cel i zakres planowanych przedsięwzięć. S. Nowak określa problem badawczy jako: „ pewne pytanie lub zespół pytań, na które odpowiedzi ma dostarczyć badanie.” Problem badawczy według M. Łobockiego to „pytanie, na które szukamy odpowiedzi na drodze badań.” Ze względu na postawione cele sformułowano następujące problemy badawcze:

Właściwe przeprowadzenie badań ankietowych wymagało oprócz sformułowania problemów także wysunięcie hipotez roboczych. Stanowią one twierdzenia, co do których istnieje pewne prawdopodobieństwo, że są właściwym rozwiązaniem sformułowanych uprzednio problemów.

Niektóre problemy i pytania zawarte w ankiecie dla nauczycieli:

- Płeć, wiek, stopień awansu zawodowego, staż pracy w zawodzie, w tym jako nauczyciela Przedsiębiorczości oraz sposób uzyskania kwalifikacji do nauczania Przedsiębiorczości, ukończony kierunek studiów wyższych.
- Obciążenie pracą, w tym nauczanie innego przedmiotu oprócz Przedsiębiorczości.
- Ilość godzin przewidzianych w danej klasie, w danym semestrze na realizację przedmiotu Przedsiębiorczości:
- Forma prowadzenia zajęć z przedsiębiorczości, w tym: miejsce odbywania się zajęć (w tradycyjnej sali lekcyjnej, w pracowni komputerowej, w pracowni Przedsiębiorczości, w przedsiębiorstwie, inne miejsca) i forma zajęć (m.in. wycieczki uczniów do firm i instytucji specjalistycznych, zajęcia praktyczne w firmach, zaproszenie praktyków na zajęcia, realizacja przez uczniów symulacyjnej firmy, inne).
- Najważniejsze cele nauczania Przedsiębiorczości wg nauczycieli.

- Wykorzystywane podręczniki w nauczaniu Przedsiębiorczości.
- Ocena zainteresowania uczniów przez pryzmat dotychczasowego doświadczenia nauczycieli zakresami tematycznymi, w tym:

Planowanie własnej ścieżki zawodowej i umiejętność ubiegania się o pracę.
Znajomość pojęć, zjawisk i mierników gospodarczych o charakterze globalnym.
Zasady funkcjonowania i umiejętność zarządzania przedsiębiorstwem.
Postawa przedsiębiorcza, analiza SWOT własnej osoby i otoczenia, samoakceptacja.
Znajomość form prawnych, źródeł pozyskiwania środków finansowych i warunków uruchamiania oraz prowadzenia własnej działalności gospodarczej.
Wykonywanie analiz i obliczeń przychodów, kosztów i dochodów własnych, wypełnianie PIT.
Rola pracy i inwestowanie w kapitał ludzki, w tym we własny rozwój.
Metody i możliwości inwestowania własnych pieniędzy, zasady funkcjonowania giełdy.
Praca instytucji finansowych, w tym banków, posługiwanie się czekiem, kartą kredytową, zakładanie rachunków itp.
Przestrzeganie zasad etyki zawodowej i umiejętność pracy w zespole oraz skuteczne komunikowanie się.
Rola państwa i prawa w gospodarce rynkowej, tworzenie norm prawnych.

- Określenie czynników, które mają największe znaczenie i wpływają na skuteczność nauczania Przedsiębiorczości, w tym:

Dostępność pomocy i materiałów dydaktycznych.
Nakład pracy własnej nauczyciela.
Posiadane doświadczenie i nawyki dydaktyczne nauczycieli.
Jakość podręczników z Przedsiębiorczości.

Wymiar godzin przedmiotu.
Lokalizacja przedmiotu w planie nauczania.
Program kształcenia.
Podejście dyrekcji szkoły do przedmiotu Przedsiębiorczości.
Wymiana doświadczeń pomiędzy nauczycielami.
Formy zajęć.
Zainteresowanie i motywacja oraz nakład pracy uczniów.
Inne czynniki.

Wg oceny nauczycieli najważniejsze cele edukacyjne, to:

Przygotowanie do aktywnego i świadomego uczestnictwa w życiu gospodarczym.
Kształtowanie postawy rzetelnej pracy i przedsiębiorczości.
Kształtowanie umiejętności pracy w zespole i skutecznego komunikowania się.
Kształtowanie umiejętności aktywnego poszukiwania pracy i świadomego jej wyboru.
Poznanie mechanizmów funkcjonowania gospodarki rynkowej.
Zasady podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej.
Poznanie roli państwa i prawa w gospodarce rynkowej.
Poznanie zasad funkcjonowania gospodarki europejskiej i światowej.

Najważniejsze kryteria oceniania uczniów stosowane przez nauczycieli na przedmiocie Przedsiębiorczości, w tym:

Przygotowanie się do lekcji, własna praca poza zajęciami (zadania domowe, przygotowania

referatu itd.).
Aktywność na lekcji.
Poziom wiedzy i umiejętności.
Samodzielność w formułowaniu opinii i ocen.
Pomysłowość i kreatywność.
Umiejętność współdziałania i pracy zespołowej.
Zaangażowanie ucznia w działalność szkoły (np. praca w samorządzie).
Udzielanie pomocy innym uczniom i praca na forum społecznym
Inne i jakie.

- Metody i narzędzia najbardziej lubiane na zajęciach podczas Przedsiębiorczości.

Analiza podstawy programowej kształcenia ogólnego dla gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych

Alina Reszka

Wstęp

Strona | 51

Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkół ponadgimnazjalnych określa cele kształcenia ogólnego, umiejętności zdobywane przez ucznia w trakcie kształcenia oraz zadania szkoły i nauczycieli.

Wiadomości i umiejętności, które uczeń powinien zdobyć w trakcie kształcenia w szkole ponadgimnazjalnej (IV etap kształcenia) opisane są zgodnie z ideą europejskich ram kwalifikacji, zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie ustanowienia europejskich ram kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie.

Podstawa programowa określa wiadomości i umiejętności zgodne ze strategią uczenia się przez całe życie czyli takie których zdobywanie jest oparte na wiedzy i umiejętnościach zdobytych na wcześniejszych etapach kształcenia. Umiejętności te pozwalają na podejmowanie decyzji odnośnie wyboru kierunku kształcenia, miejsca pracy, sposobie podnoszenia kwalifikacji bądź decyzji o zmianie zawodu.

Zawiera podstawy programowe poszczególnych przedmiotów składających się na szkolny zestaw programów na określonym etapie edukacyjnym.

Cele kształcenia poszczególnych przedmiotów sformułowane są w języku wymagań ogólnych a treści nauczania oraz oczekiwane umiejętności uczniów sformułowane są jako wymagania szczegółowe.

Zakładana indywidualizacja kształcenia umożliwiająca dostosowanie tempa pracy z uczniem do jego możliwości psychofizycznych uwzględnia również nauczanie uczniów z niepełnosprawnościami w tym uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim.

Szkoła zapewnia nauczanie przedmiotów w zakresie podstawowym, rozszerzonym i uzupełniającym.

Do przedmiotów realizowanych w zakresie tylko podstawowym należą *podstawy przedsiębiorczości*. Jednym z przedmiotów uzupełniających jest *ekonomia w praktyce*. Przedmiot ten jest rozszerzeniem i uzupełnieniem wiedzy i umiejętności praktycznych zdobytych w trakcie realizacji podstaw przedsiębiorczości. Jednym z ważniejszych

zakładanych celów tego przedmiotu to przygotowanie praktyczne uczniów do podejmowania przemyślanych decyzji w zakresie kształcenia.

Proponuje się trzy warianty realizacji tego przedmiotu:

- Jako zajęcia poprzedzające realizację programu podstaw przedsiębiorczości;
- Realizację równoległą z przedmiotem podstawy przedsiębiorczości;
- Realizację przedmiotu po zrealizowaniu programu przedsiębiorczości

Proponowany w projekcie zestaw środków dydaktycznych ze szczególnym uwzględnieniem firmy symulacyjnej proponowany do zastosowania w nauczaniu podstaw przedsiębiorczości wpisuje się w realizację wielu zadań szkoły co pozwala na osiągnięcie przedmiotowych celów kształcenia jak również ogólnych celów określonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego. Dlatego w niniejszym opracowaniu postaram się wskazać cele kształcenia ogólnego, zadania szkoły i nauczycieli, cele ogólne i szczegółowe wybranych przedmiotów nauczania w liceum ogólnokształcącym które mogą być osiągnięte w trakcie pracy uczniów w firmie symulacyjnej realizowanej w ramach **podstaw przedsiębiorczości**.

1. Wybrane cele ogólne kształcenia w szkole ponadgimnazjalnej ze wskazaniem na te, które będą osiągnięte w trakcie realizacji zajęć w ramach podstaw przedsiębiorczości.

Po ukończeniu szkoły podstawowej uczeń kontynuuje kształcenie ogólne na III i IV etapie edukacyjnym. III etap edukacyjny realizowany jest w gimnazjum, **zaś IV etap edukacyjny realizowany jest w szkole ponadgimnazjalnej**. Kształcenie ogólne na III i IV etapie edukacyjnym, choć realizowane w dwóch różnych szkołach, tworzy programowo spójną całość i stanowi fundament wykształcenia, umożliwiającą zdobycie zróżnicowanych kwalifikacji zawodowych, a następnie ich późniejsze doskonalenie lub modyfikowanie, otwierając proces kształcenia się przez całe życie.

Celem kształcenia ogólnego na IV etapie edukacyjnym jest:

- 1) przyswojenie przez uczniów określonego zasobu wiadomości na temat faktów, zasad, teorii i praktyk;**
- 2) zdobycie przez uczniów umiejętności wykorzystania posiadanych wiadomości podczas wykonywania zadań i rozwiązywania problemów;**

3) kształtowanie u uczniów postaw warunkujących sprawne i odpowiedzialne funkcjonowanie we współczesnym świecie.

Do najważniejszych **umiejętności** zdobywanych przez ucznia w trakcie kształcenia ogólnego na IV etapie edukacyjnym należą:

1) czytanie – umiejętność rozumienia, wykorzystywania i refleksyjnego przetwarzania tekstów, w tym tekstów kultury, prowadząca do osiągnięcia własnych celów, rozwoju osobowego oraz aktywnego uczestnictwa w życiu społeczeństwa;

2) myślenie matematyczne – umiejętność wykorzystania narzędzi matematyki w życiu codziennym oraz formułowania sądów opartych na rozumowaniu matematycznym;

3) myślenie naukowe – umiejętność wykorzystania wiedzy o charakterze naukowym do identyfikowania i rozwiązywania problemów, a także formułowania wniosków opartych na obserwacjach empirycznych dotyczących przyrody i społeczeństwa;

4) umiejętność komunikowania się w języku ojczystym i w językach obcych, zarówno w mowie, jak i w piśmie;

5) umiejętność sprawnego posługiwania się nowoczesnymi technologiami informacyjno-komunikacyjnymi;

6) umiejętność wyszukiwania, selekcjonowania i krytycznej analizy informacji;

7) umiejętność rozpoznawania własnych potrzeb edukacyjnych oraz uczenia się;

8) umiejętność pracy zespołowej.

Kształtowane postawy uczniów sprzyjające dalszemu rozwojowi indywidualnemu i społecznemu:

- Uczciwość;
- Wiarygodność;
- Odpowiedzialność;
- Wytrwałość;
- Poczucie własnej wartości;
- Szacunek dla innych ludzi;
- Ciekawość poznawcza;
- Kreatywność;

- Przedsiębiorczość;
- Kultura osobista;
- Gotowość do uczestnictwa w kulturze;
- Gotowość do podejmowania inicjatyw;
- Umiejętność pracy w zespole

2. Zadania szkoły i nauczycieli w zakresie pracy z uczniem

Zadania szkoły:

1. Kontynuowanie kształcenia umiejętności posługiwania się językiem polskim, w tym dbałości o wzbogacanie zasobu słownictwa uczniów;
2. przygotowanie uczniów do życia w społeczeństwie informacyjnym.
3. skuteczne nauczanie języków obcych po uprzednim dostosowaniu zajęć do poziomu przygotowania ucznia, które uzyskał na wcześniejszych etapach edukacyjnych.

Nauczyciele powinni:

1. stwarzać uczniom warunki do nabywania umiejętności wyszukiwania, porządkowania i wykorzystywania informacji z różnych źródeł z zastosowaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych, na zajęciach z różnych przedmiotów.
2. stwarzać warunki i dbać o prawidłowe posługiwanie się językiem polskim, dbać o wzbogacanie zasobu słownictwa uczniów;
3. wszechstronnie przygotowywać uczniów do samokształcenia i świadomego wyszukiwania, selekcjonowania i wykorzystywania informacji.
4. przygotowywać uczniów do właściwego odbioru i wykorzystania mediów

Analiza celów kształcenia ogólnego IV etapu edukacyjnego, celów i treści podstawy programowej z przedsiębiorczości oraz celów i treści przedmiotu ekonomia w praktyce pozwala na wskazanie iż wiele umiejętności i postaw może być kształtowane w trakcie korzystania z narzędzia jakim jest proponowana firma symulacyjna.

2. Umiejętności i postawy kształtowane w ramach podstaw przedsiębiorczości

PODSTAWY PRZEDSIĘBIORCZOŚCI

IV etap edukacyjny – tylko zakres podstawowy

Cele kształcenia – wymagania ogólne

I. Komunikacja i podejmowanie decyzji.

Uczeń wykorzystuje formy komunikacji werbalnej i niewerbalnej; podejmuje decyzje i ocenia ich skutki, zarówno pozytywne, jak i negatywne.

II. Gospodarka i przedsiębiorstwo.

Uczeń wyjaśnia zasady funkcjonowania przedsiębiorstwa i sporządza prosty biznesplan, charakteryzuje mechanizmy funkcjonowania gospodarki i instytucji rynkowych oraz rolę państwa w gospodarce, analizuje aktualne zmiany i tendencje w gospodarce świata i Polski, rozróżnia i porównuje formy inwestowania i wynikające z nich ryzyko.

III. Planowanie i kariera zawodowa.

Uczeń opisuje mocne strony swojej osobowości, analizuje dostępność rynku pracy w odniesieniu do własnych kompetencji i planów zawodowych.

IV. Zasady etyczne.

Uczeń wyjaśnia zasady etyczne w biznesie i w relacjach pracownik-pracodawca, potrafi ocenić zachowania pod względem etycznym.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

1. Człowiek przedsiębiorczy.

Uczeń:

- 1) przedstawia cechy, jakimi charakteryzuje się osoba przedsiębiorcza;
- 2) rozpoznaje zachowania asertywne, uległe i agresywne; odnosi je do cech osoby przedsiębiorczej;
- 3) rozpoznaje mocne i słabe strony własnej osobowości, odnosi je do cech osoby przedsiębiorczej;
- 4) charakteryzuje swoje role społeczne i typowe dla nich zachowania;
- 5) zna korzyści wynikające z planowania własnych działań i inwestowania w siebie;

- 6) analizuje przebieg kariery zawodowej osoby, która zgodnie z zasadami etyki odniosła sukces w życiu zawodowym;
- 7) podejmuje racjonalne decyzje, opierając się na posiadanych informacjach, i ocenia skutki własnych działań;
- 8) stosuje różne formy komunikacji werbalnej i niewerbalnej w celu autoprezentacji oraz prezentacji własnego stanowiska;
- 9) przedstawia drogę, jaką dochodzi się własnych praw w roli członka zespołu, pracownika, konsumenta;
- 10) zna prawa konsumenta oraz wymienia instytucje stojące na ich straży; przedstawia zasady składania reklamacji w przypadku niezgodności towaru z umową;
- 11) odczytuje informacje zawarte w reklamach, odróżniając je od elementów perswazyjnych; wskazuje pozytywne i negatywne przykłady wpływu reklamy na konsumentów.

2. Rynek – cechy i funkcje.

Uczeń:

- 1) charakteryzuje społeczne i ekonomiczne cele gospodarowania, odwołując się do przykładów z różnych dziedzin;
- 2) rozróżnia czynniki wytwórcze (praca, przedsiębiorczość, kapitał, ziemia i informacja) i wyjaśnia ich znaczenie w różnych dziedzinach gospodarki;
- 3) wymienia podstawowe cechy, funkcje i rodzaje rynków;
- 4) wyjaśnia okrężny obieg pieniądza w gospodarce rynkowej;
- 5) omawia transformację gospodarki Polski po 1989 r.;
- 6) charakteryzuje czynniki wpływające na popyt i podaż;
- 7) wyznacza punkt równowagi rynkowej na prostych przykładach.

3. Instytucje rynkowe.

Uczeń:

- 1) rozróżnia formy i funkcje pieniądza;
- 2) wyjaśnia rolę, jaką w gospodarce pełnią instytucje rynkowe: bank centralny, banki komercyjne, giełda papierów wartościowych, fundusze inwestycyjne, firmy ubezpieczeniowe, fundusze emerytalne;
- 3) oblicza procent od kredytu i lokaty bankowej, ocenia możliwość spłaty

zaciągniętego kredytu przy określonym dochodzie;

4) wyjaśnia mechanizm funkcjonowania giełdy papierów wartościowych na przykładzie Giełdy Papierów Wartościowych w Warszawie;

5) wskazuje różnicę między różnymi rodzajami papierów wartościowych;

6) wymienia podstawowe wskaźniki giełdowe i wyjaśnia ich wagę w podejmowaniu decyzji dotyczących inwestowania na giełdzie;

7) rozróżnia formy inwestowania kapitału i dostrzega zróżnicowanie stopnia ryzyka w zależności od rodzaju inwestycji oraz okresu inwestowania;

8) oblicza przewidywany zysk z przykładowej inwestycji kapitałowej w krótkim i długim okresie;

9) charakteryzuje system emerytalny w Polsce i wskazuje związek pomiędzy swoją przyszłą aktywnością zawodową, a wysokością emerytury;

10) analizuje oferty banków, funduszy inwestycyjnych, firm ubezpieczeniowych i funduszy emerytalnych.

4. Państwo, gospodarka.

Uczeń:

1) wymienia i charakteryzuje ekonomiczne funkcje państwa;

2) opisuje podstawowe mierniki wzrostu gospodarczego;

3) przedstawia przyczyny i narzędzia oddziaływania państwa na gospodarkę;

4) wymienia źródła dochodów i rodzaje wydatków państwa;

5) wyjaśnia wpływ deficytu budżetowego i długu publicznego na gospodarkę;

6) charakteryzuje narzędzia polityki pieniężnej;

7) identyfikuje rodzaje inflacji w zależności od przyczyn jej powstania oraz stopy inflacji;

8) wyjaśnia wpływ kursu waluty na gospodarkę i handel zagraniczny;

9) charakteryzuje zjawiska recesji i dobrej koniunktury w gospodarce;

10) wyszukuje informacje o aktualnych tendencjach i zmianach w gospodarce świata i Polski;

11) wskazuje największe centra finansowe i gospodarcze na świecie;

12) ocenia wpływ globalizacji na gospodarkę świata i Polski oraz podaje przykłady oddziaływania globalizacji na poziom życia i model konsumpcji.

5. Przedsiębiorstwo.

Uczeń:

- 1) charakteryzuje otoczenie, w którym działa przedsiębiorstwo;
- 2) omawia cele działania przedsiębiorstwa oraz sposoby ich realizacji;
- 3) sporządza projekt własnego przedsiębiorstwa oparty na biznesplanie;
- 4) rozróżnia podstawowe formy prawno-organizacyjne przedsiębiorstwa;
- 5) opisuje procedury i wymagania związane z zakładaniem przedsiębiorstwa;
- 6) omawia zasady pracy zespołowej i wyjaśnia, na czym polegają role lidera i wykonawcy; omawia cechy dobrego kierownika zespołu;
- 7) identyfikuje i analizuje konflikty w zespole i proponuje metody ich rozwiązania, szczególnie w drodze negocjacji;
- 8) omawia etapy realizacji projektu oraz planuje działania zmierzające do jego realizacji;
- 9) charakteryzuje zachowania etyczne i nieetyczne w biznesie krajowym i międzynarodowym;
- 10) charakteryzuje czynniki wpływające na sukces i niepowodzenie przedsiębiorstwa.

6. Rynek pracy.

Uczeń:

- 1) omawia mierniki i skutki bezrobocia dla gospodarki oraz sposoby walki z bezrobociem;
- 2) wyjaśnia motywy aktywności zawodowej człowieka;
- 3) analizuje własne możliwości znalezienia pracy na rynku lokalnym, regionalnym, krajowym i europejskim;
- 4) wyszukuje oferty pracy, uwzględniając własne możliwości i predyspozycje;
- 5) rozróżnia sposoby zatrudnienia pracownika i interpretuje podstawowe przepisy Kodeksu pracy, w tym obowiązki i uprawnienia pracownika i pracodawcy;
- 6) sporządza dokumenty aplikacyjne dotyczące konkretnej oferty pracy;
- 7) przygotowuje się do rozmowy kwalifikacyjnej i uczestniczy w niej w warunkach symulowanych;
- 8) charakteryzuje różne formy wynagrodzeń i oblicza swoje wynagrodzenie brutto i netto; wypełnia deklarację podatkową PIT, opierając się na przykładowych danych;
- 9) rozróżnia zachowania etyczne i nieetyczne w roli pracodawcy i pracownika;

wyjaśnia zjawisko mobbingu w miejscu pracy oraz przedstawia sposoby przeciwdziałania.

Analiza przedstawionych celów szczegółowych określonych przez osiągnięcia ucznia pozwala stwierdzić, że wszystkie założone w podstawie programowej umiejętności mogą być osiągnięte w trakcie pracy uczniów w odpowiednio zaplanowanej firmie symulacyjnej.

Prawidłowo zaplanowane ćwiczenia dla uczniów i scenariusze zajęć dla nauczycieli mogą zapewnić ciekawe i efektywne sposoby zdobywania nowej wiedzy poprzez praktyczne wykonywanie różnych zadań.

Proponuję takie zaplanowanie realizacji podstawy programowej aby jej całość, planowane 2 godziny w cyklu kształcenia, była realizowana poprzez pełnienie różnych zmiennych ról w symulowanym przedsiębiorstwie. Uważam, że byłaby to praca innowacyjna i niepowtarzalna.

Myślę, że warto przypomnieć iż działania praktyczne pozwalają na zapamiętanie nawet 90 % nowych wiadomości a wykład tylko 10%.

W trakcie realizacji zadań można stosować różnorodne metody pracy z uczniem, które byłyby wykorzystane w planowaniu, organizowaniu, kierowaniu, kontrolowaniu czy motywowaniu pracowników „firmy”.

Widzę też możliwość stosowania różnorodnych form pracy, które są zgodne z metodyką nauczania i występują w każdym zakładzie pracy czyli zadania wykonywane indywidualnie, w parach, w grupach i z całym zespołem.

3. Umiejętności i postawy kształtowane w ramach przedmiotu uzupełniającego wiedzę z przedsiębiorczości ekonomia w praktyce;

Poniżej przedstawiam założenie podstawy programowej przedmiotu ekonomia w praktyce Strona | 60

Treści programowe tego przedmiotu są uzupełnieniem wiedzy i umiejętności określonych w podstawach przedsiębiorczości.

Planując przygotowanie firmy symulacyjnej można przy niewielkim nakładzie pracy uwzględnić cele również tego przedmiotu.

Przedmiot uzupełniający: **EKONOMIA W PRAKTYCE**

IV etap edukacyjny

Cele kształcenia – wymagania ogólne

Nabywanie umiejętności przeprowadzenia kompletnej realizacji przedsięwzięcia: od pomysłu, przez przygotowanie planu, wdrożenie go, aż do analizy efektów.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

1. Planowanie przedsięwzięcia uczniowskiego o charakterze ekonomicznym.

Uczeń:

- 1) wymienia zasady planowania i wyjaśnia korzyści wynikające z planowania działań;
- 2) charakteryzuje skutecznego menadżera;
- 3) dokonuje wyboru formy przedsięwzięcia uczniowskiego;
- 4) określa etapy realizacji przedsięwzięcia i dzieli je na zadania cząstkowe;
- 5) prognozuje efekty finansowe oraz pozafinansowe przedsięwzięcia z uwzględnieniem kosztów i przychodów.

2. Analiza rynku.

Uczeń:

- 1) opisuje rynek, na którym działa przyjęte przez uczniów przedsięwzięcie uczniowskie;
- 2) zbiera informacje o rynku i wyjaśnia rządzące nim mechanizmy;
- 3) prezentuje zebrane informacje o rynku;

- 4) analizuje zagrożenia i możliwości realizacji przedsięwzięcia o charakterze ekonomicznym na podstawie zebranych informacji o rynku;
- 5) projektuje i stosuje etyczne działania marketingowe.

3. Organizacja przedsięwzięcia.

Uczeń:

- 1) stosuje zasady organizacji pracy indywidualnej i zespołowej;
- 2) przyjmuje role lidera lub wykonawcy;
- 3) charakteryzuje cechy dobrego lidera grupy;
- 4) przydziela lub przyjmuje zadania do realizacji;
- 5) współpracuje w zespole realizującym przedsięwzięcie;
- 6) wymienia sposoby rozwiązywania konfliktów w grupie;
- 7) projektuje kodeks etyczny obowiązujący w grupie.

4. Ocena efektów działań.

Uczeń:

- 1) przyjmuje formę prezentacji efektów przedsięwzięcia;
- 2) wymienia efekty pracy;
- 3) analizuje mocne i słabe strony przeprowadzonego przedsięwzięcia uczniowskiego;
- 4) ocenia możliwości realizacji przedsięwzięcia o podobnym charakterze na gruncie realnej gospodarki rynkowej.

Przedmiot **ekonomia w praktyce** stanowi przedmiot uzupełniający, będący kontynuacją przedmiotu podstawy przedsiębiorczości. Uczniów, którzy go wybiorą, wprowadza w realia funkcjonowania gospodarki, przygotowując ich do wejścia na rynek pracy. Przedmiot ma na celu wykorzystanie wiedzy uczniów dotyczącej zagadnień ekonomicznych w praktycznych działaniach podejmowanych w szkole i poza szkołą. Uczniowie mogą prowadzić np. firmę uczniowską, brać udział w symulacyjnych grach ekonomicznych (również z wykorzystaniem technologii informatycznych), przeprowadzać analizę wybranego rynku lub podejmować inne projekty o charakterze ekonomicznym. Zalecaną metodą pracy jest projekt, gdyż metoda ta sprzyja wszechstronnemu rozwojowi osobowości ucznia. Należy stworzyć uczniowi sytuacje, w których samodzielnie podejmuje

decyzje dotyczące rodzaju i zakresu przedsięwzięć o charakterze ekonomicznym. Nauczyciel powinien ukierunkowywać jego działania, np. prezentując ofertę instytucji i organizacji ekonomicznych skierowaną do szkół. Praktyczne podejście do zagadnień ekonomicznych umożliwi uczniowi samodzielne zdobywanie wiedzy i nabywanie umiejętności sprzyjających postawom przedsiębiorczym. Ponadto uczy ono współpracy i współdziałania, integrując zespoły uczniowskie.

Uczeń, pracownik firmy symulacyjnej, potrafi scharakteryzować, omówić, wyjaśnić i opisać zagadnienia związane z funkcjonowaniem przedsiębiorstwa na podstawie własnych doświadczeń zdobytych w trakcie pracy w tym przedsiębiorstwie.

Zgodnie z założeniami nowej podstawy programowej, która będzie realizowana od roku szkolnego 2012/13 uczeń powinien posługiwać się wiedzą, umiejętnie przedstawić i wyjaśnić pojęcia związane z przedsiębiorczością i funkcjonowaniem rynku pracy.

Forma uczestnictwa w zajęciach w ramach przedsiębiorstwa symulacyjnego pozwoli mu na przyswojenie pojęć określonych w podstawie programowej przedsiębiorczości oraz przedmiotu ekonomika w praktyce poprzez praktyczne działanie i wykorzystanie wcześniej zdobytej wiedzy.

Odpowiednio zaprogramowane działania pozwolą na samodzielne poszukiwanie i korzystanie z informacji (np.: można wykorzystać pytania przewodnie)

Należy podkreślić, że podejmowane działania uczniów w firmie symulacyjnej przygotowanej do realizacji podstaw przedsiębiorczości będą wpływały na osiąganie celów kształcenia z innych przedmiotów realizowanych w liceum ogólnokształcącym. Poniżej przedstawiam wybrane cele niektórych przedmiotów skorelowanych z podstawami przedsiębiorczości.

4. Cele ogólne i osiągnięcia uczniów wybranych przedmiotów nauczania w liceum ogólnokształcącym na realizację których ma również wpływ aktywny udział uczniów w zajęciach przedsiębiorstwa symulacyjnego.

ETYKA

Cele kształcenia – wymagania ogólne

- I. Rozwijanie wrażliwości moralnej; umiejętność lepszego poznania siebie i rozwijania własnej tożsamości.
- II. Kształtowanie rozpoznawania wartości moralnych oraz zdolności odróżniania dobra od zła; dokonywanie trafnej oceny moralnej podejmowanych działań w życiu osobistym, w grupie, szkole, społeczności lokalnej; umiejętność dokonywania etycznej analizy i oceny działań i decyzji własnych i innych w świetle wartości moralnych i tworzenia hierarchii wartości.
- III. Podjęcie samokontroli i pracy nad sobą; przyjmowanie odpowiedzialności za słowa i czyny.
- IV. Znajomość podstawowych pojęć i koncepcji etycznych.

Wybrane treści nauczania – wymagania szczegółowe

- Człowiek jako osoba i jego działanie. Etyczna analiza aktywności ludzkiej. Motywy podejmowanych decyzji.
- Wymiar moralny życia człowieka. Rola sumienia w prawidłowym rozwoju wewnętrznym. Sądy i oceny moralne.
- Przykłady współczesnych przejawów kryzysu moralnego i dylematów w zakresie wyborów moralnych oraz sposoby ich rozwiązywania
- Moralne aspekty pracy i różnych dziedzin życia publicznego. Etyki zawodowe. Przykłady kodeksów etycznych. Korupcja jako negatywne zjawisko naruszające kodeksy etyczne
- Zagadnienie wszechstronnego i zrównoważonego rozwoju. Moralny wymiar stosunku człowieka do świata przyrody.

W IV etapie edukacyjnym, do zadań szkoły należy w szczególności:

- uświadamianie istotnego znaczenia zasad i wartości moralnych w rozwoju osobowym człowieka, w kształtowaniu wzajemnych stosunków między ludźmi oraz w życiu publicznym;
- kształtowanie rozumienia własnej indywidualności
- uświadamianie znaczenia samokontroli i konieczności pracy nad sobą dla osobowego rozwoju;

- pomoc w kształtowaniu relacji z otoczeniem opartych na właściwej hierarchii wartości;
- tworzenie warunków do refleksji nad przykładami naruszania norm i wartości demokratycznych w życiu publicznym.

JĘZYKI OBCE

Za podstawowy cel kształcenia w nauczaniu języków obcych nowożytnych przyjęto skuteczne porozumiewanie się w języku obcym, w mowie i w piśmie. Priorytetem jest zatem umiejętność osiągania przez ucznia różnych celów komunikacyjnych, a poprawność językowa, choć odgrywa istotną rolę, nie jest nadrzędnym celem dydaktycznym.

JĘZYK POLSKI

Doskonalenie umiejętność porozumiewania się z innymi, odbieranie i tworzenie rozbudowanych i złożonych wypowiedzi.

- pogłębianie świadomości językowej i komunikacyjnej ucznia;
- rozwijanie sprawności wypowiadania się w złożonych formach;
- stymulowanie umiejętności samokształcenia ucznia.

INFORMATYKA

Cele kształcenia – wymagania ogólne

I. Bezpieczne posługiwanie się komputerem i jego oprogramowaniem, wykorzystanie sieci Komputerowej, komunikowanie się za pomocą komputera i technologii informacyjno-komunikacyjnych.

II. Wyszukiwanie, gromadzenie i przetwarzanie informacji z różnych źródeł; opracowywanie za pomocą komputera: rysunków, tekstów, danych liczbowych, animacji, prezentacji multimedialnych.

III. Rozwiązywanie problemów i podejmowanie decyzji z wykorzystaniem komputera, z zastosowaniem podejścia algorytmicznego.

IV. Wykorzystanie komputera oraz programów i gier edukacyjnych do poszerzania wiedzy i umiejętności z różnych dziedzin oraz do rozwijania zainteresowań.

V. Ocena zagrożeń i ograniczeń, docenianie społecznych aspektów rozwoju i zastosowań informatyki.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

1. Posługiwanie się komputerem i jego oprogramowaniem, korzystanie z sieci komputerowej.

Uczeń:

- korzysta z usług w sieci komputerowej, lokalnej i globalnej, związanych z dostępem do informacji, wymianą informacji i komunikacją;
- zapoznaje się z możliwościami nowych urządzeń związanych z technologiami informacyjno-komunikacyjnymi, poznaje nowe programy i systemy oprogramowania.

2. Wyszukiwanie, gromadzenie, selekcjonowanie, przetwarzanie i wykorzystywanie informacji, współtworzenie zasobów w sieci, korzystanie z różnych źródeł i sposobów zdobywania informacji.

Uczeń:

- tworzy aplikację bazodanową, w tym sieciową, wykorzystującą język zapytań, kwerendy, raporty; zapewnia integralność danych na poziomie pól, tabel, relacji;
- znajduje odpowiednie informacje niezbędne do realizacji projektów z różnych dziedzin;

3. Komunikowanie się za pomocą komputera i technologii informacyjno-komunikacyjnych.

Uczeń:

- wykorzystuje zasoby i usługi sieci komputerowych w komunikacji z innymi użytkownikami, w tym do przesyłania i udostępniania danych;
- bierze udział w dyskusjach w sieci (forum internetowe, czat)

4. Opracowywanie informacji za pomocą komputera, w tym: rysunków, tekstów, danych liczbowych, animacji, prezentacji multimedialnych i filmów.

Uczeń:

- wykorzystuje arkusz kalkulacyjny do obrazowania zależności funkcyjnych i do zapisywania algorytmów.

5. Rozwiązywanie problemów i podejmowanie decyzji z wykorzystaniem komputera, stosowanie podejścia algorytmicznego.

Uczeń:

- analizuje, modeluje i rozwiązuje sytuacje problemowe z różnych dziedzin;
- formułuje przykłady sytuacji problemowych,
- opracowuje i przeprowadza wszystkie etapy prowadzące do otrzymania poprawnego rozwiązania problemu: od sformułowania specyfikacji problemu po testowanie rozwiązania;

6. Uczeń wykorzystuje komputer oraz programy i gry edukacyjne do poszerzania wiedzy i umiejętności z różnych dziedzin:

- opracowuje indywidualne i zespołowe projekty przedmiotowe i międzyprzedmiotowe z wykorzystaniem metod i narzędzi informatyki;
- korzysta z zasobów edukacyjnych udostępnianych na portalach przeznaczonych do kształcenia na odległość.
- wykorzystuje komputer i technologie informacyjno-komunikacyjne do rozwijania swoich zainteresowań, docenia aspekty społeczne rozwoju i zastosowań informatyki;

Firma symulacyjna będzie spełniała ogromną rolę w kształtowaniu kompetencji, czyli określonych umiejętności i postaw odpowiednich do sytuacji oraz w dostarczaniu uczniom niezbędnej wiedzy. Kompetencje kluczowe to te, których wszystkie osoby potrzebują do samorealizacji i rozwoju osobistego, bycia aktywnym obywatelem, integracji społecznej i zatrudnienia.

Kompetencje kluczowe w uczeniu się przez całe życie:

- 1) porozumiewanie się w języku ojczystym;
- 2) porozumiewanie się w językach obcych;
- 3) kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne;
- 4) kompetencje informatyczne;
- 5) umiejętność uczenia się;
- 6) kompetencje społeczne i obywatelskie;
- 7) inicjatywność i przedsiębiorczość; oraz
- 8) świadomość i ekspresja kulturalna.

Kompetencje kluczowe uważane są za jednakowo ważne, ponieważ każda z nich może przyczynić się do udanego życia w społeczeństwie wiedzy. Zakresy wielu spośród tych kompetencji częściowo się pokrywają i są powiązane, aspekty niezbędne w jednej dziedzinie wspierają kompetencje w innej. Dobre opanowanie podstawowych umiejętności językowych, czytania, pisania, liczenia i umiejętności w zakresie technologii informacyjnych i komunikacyjnych (TIK) jest niezbędną podstawą uczenia się; umiejętność uczenia się sprzyja wszelkim innym działaniom kształceniowym. Niektóre zagadnienia mają zastosowanie we wszystkich elementach ram odniesienia: krytyczne myślenie, kreatywność, inicjatywność, rozwiązywanie problemów, ocena ryzyka, podejmowanie decyzji i konstruktywne kierowanie emocjami są istotne we wszystkich ośmiu kompetencjach kluczowych.

Na wzmocnienie propozycji realizacji podstawy programowej przedsiębiorczości w ramach firmy symulacyjnej przytaczam definicję kompetencji Inicjatywność i przedsiębiorczość

Definicja:

Inicjatywność i przedsiębiorczość oznaczają zdolność osoby do wcielania pomysłów w czyn. Obejmują one kreatywność, innowacyjność i podejmowanie ryzyka, a także zdolność do planowania przedsięwzięć i prowadzenia ich dla osiągnięcia zamierzonych celów. Stanowią one wsparcie dla indywidualnych osób nie tylko w ich codziennym życiu prywatnym i społecznym, ale także w ich miejscu pracy pomagając im uzyskać świadomość kontekstu ich pracy i zdolność wykorzystywania szans; są podstawą bardziej konkretnych umiejętności i wiedzy potrzebnych tym, którzy podejmują przedsięwzięcia o charakterze społecznym lub handlowym lub w nich uczestniczą. Powinny one obejmować świadomość wartości etycznych i promować dobre zarządzanie.

Niezbędna wiedza, umiejętności i postawy powiązane z tą kompetencją:

Konieczna wiedza obejmuje zdolność identyfikowania dostępnych możliwości działalności osobistej, zawodowej lub gospodarczej, w tym szerszych zagadnień stanowiących kontekst pracy i życia ludzi, takich jak ogólne rozumienie zasad działania gospodarki, a także szanse i wyzwania stojące przed pracodawcami i organizacjami. Osoby powinny również być świadome zagadnień etycznych związanych z przedsiębiorstwami oraz tego, w jaki sposób

mogą one wywoływać pozytywne zmiany, np. poprzez sprawiedliwy handel lub przedsięwzięcia społeczne.

Umiejętności odnoszą się do proaktywnego zarządzania projektami (co obejmuje np. planowanie, organizowanie, zarządzanie, kierowanie i zlecanie zadań, analizowanie, komunikowanie, sporządzanie raportów, ocenę i sprawozdawczość), skutecznej reprezentacji i negocjacji oraz zdolności zarówno pracy indywidualnej, jak i współpracy w zespołach. Niezbędna jest umiejętność oceny i identyfikacji własnych mocnych i słabych stron, a także oceny ryzyka i podejmowania go w uzasadnionych przypadkach.

Postawa przedsiębiorcza charakteryzuje się inicjatywnością, aktywnością, niezależnością i innowacyjnością zarówno w życiu osobistym i społecznym, jak i w pracy. Obejmuje również motywację i determinację w kierunku realizowania celów, czy to osobistych, czy wspólnych, zarówno prywatnych jak i w pracy.

Te dwa pojęcia oznaczają zdolność osoby do wcielania pomysłów w czyn, w tym do planowania przedsięwzięć i doprowadzania ich do zamierzonego celu. Te kompetencje są szczególnie potrzebne osobom, które planują różne przedsięwzięcia o charakterze społecznym lub handlowym. Osoby te muszą być świadome zagadnień etycznych związanych z przedsiębiorstwami, znać zasady działania gospodarki, w tym zagadnienia stanowiące kontekst pracy i dotyczące życia ludzi. Konieczna jest także umiejętność oceny własnych mocnych i słabych stron oraz oceny ryzyka związanego z danym przedsięwzięciem.

Wnioski i opinie pozyskane podczas walidacji narzędzia ds. oceny predyspozycji zawodowych uczniów

Walidacji narzędzia do oceny predyspozycji zawodowych dokonano na próbie 937 (609 dziewcząt oraz 328 chłopców) uczących się w 20 LO na terenie całej Polski w okresie grudzień 2010 – styczeń 2011. Uczniów Liceów Ogólnokształcących poproszono o wypełnienie ankiety internetowej. Nadzór nad tym procesem i rekrutacją uczniów do badania pełnili zatrudnieni Kierownicy Regionalni w liczbie 16 osób (1 osoba na województwo). Ich zadaniem było zrekrutowanie odpowiednich klas do badań pod względem profilu, rocznika oraz lokalizacji szkoły (małe miasto lub duże). Większość badań odbyła się za zgodą dyrektora szkoły i nauczycieli oraz na terenie szkoły, gdzie uczniowie poświęcali 1 godzinę lekcyjną (głównie godzina wychowawcza) i rozwiązywali test pod okiem Kierownika Regionalnego. Wyrażenie zgody na przeprowadzenie badań przez dyrekcję i nauczycieli wiązało się koniecznością odbycia szeregu spotkań i rozmów oraz szczegółowego przedstawienia samego celu badań oraz celu i działań projektu. Było to okazją do zebrania cennych opinii i uwag na temat ich oczekiwań co do wdrażanego projektu. Podczas samych badań, ciekawe opinie pozyskano od uczniów.

W zdecydowanej większości dyrektorzy i nauczyciele wymieniali te same problemy pojawiające się w praktyce nauczania przedmiotu, które zostały zidentyfikowane w projekcie. W zgodnej opinii zainteresowanych, proponowane w projekcie rozwiązania, mogą przyczynić się od rozwiązania lub złagodzenia występujących problemów.

Nauczyciele i dyrektorzy wyrażają zainteresowanie otrzymaniem proponowanych produktów tj. firmy symulacyjnej oraz narzędzia do oceny predyspozycji zawodowych uczniów. Najważniejszym powodem dla którego chcieliby nich korzystać są dla nauczycieli możliwość wzbogacenia zajęć oraz danie uczniom możliwości poznania swoich predyspozycji zawodowych. Dyrektorzy podkreślają bezkosztowy charakter stosowania tych narzędzi. Uczniowie natomiast są bardzo ciekawi swoich predyspozycji zawodowych. Większość z nich była zainteresowana otrzymaniem interpretacji, w związku z czym podawali oni swój adres internetowy, na który zostanie przekazana interpretacja wyników ich testu, po opracowaniu wstępnej wersji narzędzia.

